

Maloljetnici i oružje u Crnoj Gori – stavovi djece i roditelja prema oružju (participativno istraživanje)

SEESAC

South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse
for the Control of Small Arms and Light Weapons

Ujedinjene Nacije, Program za razvoj (UNDP) i Pakt stabilnosti za jugoistočnu Evropu (SPSEE) povjerili su **Centru za kontrolu lakog i malokalibarskog naoružanja u jugoistočnoj Evropi** (SEESAC) da obezbijedi operativnu pomoć, tehničku podršku i da upravlja informacijama u vezi sa formulisanjem i sprovođenjem mjera, projekata i aktivnosti koordinacije, kontrole i smanjenja lakog naoružanja u cilju podrške Regionalnog plana implementacije Pakta stabilnosti i time doprinese povećanju regionalne stabilnosti i daljem dugoročnom razvoju jugoistočne Evrope.

Za dalje informacije kontaktirati:

Vođa tima SEESAC
Internacionalnih Brigada 56
11000 Beograd
Srbija

Tel: (+381) (11) 344 63 53
Fax: (+381) (11) 344 63 56
www.seesac.org

Maloljetnici i oružje u Crnoj Gori – Stavovi djece i roditelja prema oružju (participativno istraživanje), SEESAC, 2006

Ovo istraživanje uradili su Ljiljana Krkeljić, specijalista kliničke psihologije i voditelj istraživanja – NVO „Psihološki studio“, Dijana Gavranović-Popović, socijalni radnik i Radoje Novović, pedagog-facilitator fokus grupa. Izvještaj čini drugu fazu projekta koji je naručen od strane SEESAC konsultanta za pitanje obrazovanja, Merien Vajsman. Želim da se zahvalim školama, učesnicima i roditeljima što su imali razumevanja za ovo istraživanje i u njemu učestvovali. Izvještaj su priredile Jasmina Selmanović i Anja Hart Dajk. Dizajn, prelom i pripremu uradio Ivan Benusi. Fotografije ustupili UNDP Bosna i Hercegovina i SEESAC.

© **SEESAC 2006 – Sva prava zadržana**

ISBN: 86-7728-053-7

Mišljenja iznesena u ovom izvještaju su mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stanovišta Evropske unije, Programa za razvoj Ujedinjenih nacija i Pakta stabilnosti za jugoistočnu Evropu. Upotrebene oznake i predstavljeni materijal u ovoj publikaciji ne odražavaju stavove Evropske unije, Programa Ujedinjenih nacija za razvoj i Pakta stabilnosti za jugoistočnu Evropu po pitanju: 1) pravnog statusa bilo koje zemlje, teritorije ili područja, ili njihovih organa ili oružanih grupa; ili 2) ocrtanja njihovih granica ili državnih granica.

Predgovor

Istraživanje o uticaju malokalibarskog oružja¹ na decu i mlade u Crnoj Gori naručio je projekat vezan za obrazovanje i nastavni program Centra za kontrolu lakog naoružanja u jugoistočnoj Evropi (SEESAC). Jedan od osnovnih zahteva svakog pokušaja izazivanja reakcija obrazovnog sektora na pitanja od društvenog značaja jesu kvalitetni podaci. U slučaju malokalibarskog oružja, to su podaci o uticajima malokalibarskog oružja na decu i mlade, u smislu kriminalne statistike (ubistva, napadi, oružana pljačka, u kojima mladi mogu biti žrtve ili počiniooci), potom podaci iz sektora zdravstva (slučajne smrti i povrede, samoubistva), informacije o stavovima i percepciji dece i njihovih roditelja i nastavnika kada se radi o malokalibarskom oružju, kao i opšti podaci o nasilju u društvu i njegovom uticaju na decu.

Istraživanje o SALW (lako i malokalibarsko oružje) Crne Gore, pod nazivom, "Kuća bez oružja nije dom", koje je izdao SEESAC 2004, pokazalo je da ima malo ili nimalo podataka vezanih za decu i mlade. Kriminalna statistika o napadima koristila je uzrast od 15-29 godina, što je standardna kategorija u takvoj vrsti izveštavanja, ali ona ne može da pomogne u slučaju dece uzrasta od rođenja do 18 godina. Istraživanje je pokazalo da su žrtve i počiniooci napada praćenih oružjem bili najviše muškog pola, uzrasta od 15-29 i 30-44 godina.

Sastanci koje je konsultant za pitanja obrazovanja SEESAC-a održao sa UNICEF-om i Dr Anđom Backović potvrdili su ovaj manjak podataka na temu dece i malokalibarskog oružja, a time i nemogućnost da se razviju odgovarajuće reakcije obrazovnog sektora na ovaj problem.

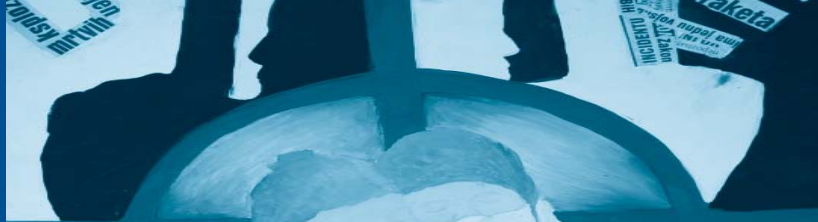
Širi kontekst uticaja malokalibarskog oružja na decu je nasilje u društvu. UNICEF je nedavno započeo istraživanje o nasilju u školama, kao deo Studije UN o nasilju protiv dece, koju će objaviti UN u Njujorku 11. oktobra 2006. Istraživanje sprovedeno u Crnoj Gori pokazuje da postoji nepoklapanje između stavova i iskustava dece o problemu nasilja u školama i stavova njihovih roditelja i nastavnika, koji nisu uzeli za ozbiljno ovaj problem, i koje deca smatraju nedovoljno aktivnim po pitanju toga.

Odluka da se naruče dva mala istraživanja donesena je u kontekstu pokušaja da se društvo osvesti po pitanju količine oružja u Crnoj Gori, i potrebe da se kontroliše pristup tom oružju od strane civila, i utvrdi stepen nasilja u školama. Prvi izveštaj bavio se istraživanjem dostupnosti informacija o uticaju malokalibarskog oružja na decu i mlade². Ova druga studija predstavlja participativno istraživanjem stavova i percepcija dece i roditelja u pogledu oružja u društvu.

Nadamo se da će ovo istraživanje, koje vodi iskusni klinički psiholog sa znatnim iskustvom na ovom polju, u koje spada i angažovanje u okviru programa UNICEF-a 'Škole bez nasilja', doprineti podizanju svesti o pravu deteta da se oseća bezbedno i sigurno, da ide u školu u kojoj nema nasilja i da živi u društvu gde se na oružje gleda kao sredstvo uništenja, koje bi trebalo da se nađe samo u rukama nadležnih organa vlasti. Takođe se nadamo da će ostale zemlje u regionu razmotriti mogućnost ovakvog istraživanja i razvijanja trajnih mehanizama za prikupljanje podataka vezanih za bezbednost dece i mladih.

¹ SEESAC koristi termin SALW (malokalibarsko i lako oružje), pod kojim se podrazumeva 'Svo smrtonosno oružje koje može da nosi pojedinačni borac ili lako vozilo i koje ne zahteva ozbiljnu logističku podršku i održavanje' (RMDS/G 02.10 – Glosar termina, 4. izdanje). Za prosečnog čitaoca, eventualno prosvetnog radnika ili zaposlenog u NVO koji se bavi razvojem politike za dečija pitanja, termin SALW (malokalibarsko i lako oružje) je nepotrebno tehnički i zbunjujući. Lako oružje nije od značaja za pitanja dece i omladine, izuzev u vezi sa ratom i njegovim uticajem. Mnogi izvori koji govore o deci koriste izraze 'malokalibarsko oružje', ili 'oružje' i 'vatreno oružje' kao sinonime. Za potrebe ovog izveštaja termin 'malokalibarsko oružje' označavaće 'oružje za ličnu upotrebu'. U to spadaju, između ostalog, revolveri i automatski pištolji, puške i karabini, automati, automatske puške i laki mitraljezi, što predstavlja definiciju koju koriste Ujedinjene nacije. U odeljku SEESAC-ovog sajta vezanom za obrazovanje, termin 'malokalibarsko oružje' se koristi umesto termina SALW.

² Maloletnici i oružje u Crnoj Gori – Pregled podataka i istraživanje, SEESAC, 2006, <http://www.seesac.org>.

Contents

Predgovor	i
Sadržaj	ii
1 Uvod	1
2 Opis projekta	5
2.1. Ciljevi istraživanja.....	5
2.2. Metodologija istraživanja.....	5
2.3 Ciljne grupe.....	5
2.4 Planirane škole.....	6
2.5. Plan istraživanja	6
3 Rezultati participativnog istraživanja	7
3.1 Fokus grupa 1 - Djeca uzrasta 13-15g. (OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“, Podgorica)	7
3.2. Fokus grupa 2 - Roditelji djece osnovnoškolskog uzrasta (OŠ „Pavle Rovinski“-Podgorica).....	14
3.3. Fokus grupa 3 - Djeca starosti 15-18g.- učenici svih razreda (Mašinska škola, Nikšić)	20
3.4. Fokus grupa 4 - Roditelji učenika srednje škole (Mašinska škola Nikšić).....	24
3.5. Fokus grupa 5 - Djeca starosti 15-18g.- učenici svih razreda gimnazije (Gimnazija, Cetinje)	29
3.6. Fokus grupa 6 - Roditelji učenika svih razreda gimnazije (Gimnazija, Cetinje).....	35
4 Rezime	41
5 Preporuke	45
Anex A - Fokus grupa 1	46
Anex B- Fokus grupa 2	52
Anex C - Fokus grupa 3	56
Anex D- Fokus grupa 4	60
Anex E - Fokus grupa 5	64
Anex F - Fokus grupa 5	66

Maloljetnici i oružje u Crnoj Gori- Stavovi djece i roditelja prema oružju (participativno istraživanje)

1 Uvod

Poznata činjenica da je Crna Gora najnaoružanija zemlja u regiona, a druga, nakon SAD, u svijetu kada je u pitanju oružje u posjedu građana, nije sasvim poznata crnogorskoj javnosti.

Prema istraživanjima SEESAC-a i UNDP-a u Crnoj Gori ima od 168.000 do 246.000 komada lakog oružja, od kojeg je od 126.000 do 175.000 u rukama građana. Drugim riječima, svako domaćinstvo u našoj zemlji ima, prosječno, po jedan komad oružja. Sama ta činjenica može se uzeti kao jedan ozbiljan faktor rizika za upotrebu oružja od strane djece i mladih kao i faktor rizika od njegove upotrebe od strane odraslih.

Malokalibarsko oružje, posebno, pištolji predstavljaju glavno sredstvo izvršenja nasilja, odnosno, krivičnih djela. Istraživanja koja bi dala kontinuiranu sliku o oružju i njegovom značaju u društvu Crne Gore nema, ali se u nekim periodima registruju vrlo značajni pokazatelji koji govore o prisustvu ili posljedicama upotrebe oružja u našoj zemlji. Jedan od takvih pokazatelja je i procjena da je npr. 85 % krivičnih djela u Crnoj Gori učinjeno vatrenim oružjem u toku 2003.godine.

Vatreno oružje zloupotrebljavaju, na prvom mjestu, mladi u kasnim satima ili noćnim kafanskim tučama, na proslavama ili u samoubistvima. Iz prve faze ovog istraživanja koje je tek završeno može se vidjeti da je značajan broj mladih žrtava upotrebe oružja pri njegovom tzv. nenasilnom korišćenju. U toku 2003.-32 djece učestvovalo je u događajima sa nasilnom ili nenasilnom upotrebom oružja. U 91% slučajeva učesnici su bili dječaci.¹

Najteža krivična djela nastala su u konfliktima između odraslih i mladih i među samim mladim ljudima i to u skoro podjednakim frekvencijama. Najugroženija su djeca starosti od 15 do 18g. (2003g). Oružje su koristili maloljetnici u cijeloj Crnoj Gori a i slučajevi zadesnog stradanja djece i mladih dešavali su se, praktično, na cijeloj teritoriji naše zemlje. Najveća učestalost je u Podgorici kao najvećem gradu.

Za posljednjih deset godina 30 osoba, koje su kao maloljetnici počinili teška krivična djela, izdržavalo je zatvorsku kaznu u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija u Spuzi kod Podgorice. Prema podacima koji su dobijeni iz ove ustanove u 50 % slučajeva pri izvršenju krivičnih djela korišćeno je hladno oružje, zatim vatreno oružje (39%) i orudje (11%).

Ovo su samo neki od podataka koji govore o prisutnosti oružja u životima i djece i odraslih u Crnoj Gori.

Kako građani Crne Gore vide ulogu oružja u društvu?

Istraživanje o ulozi koju oružje ima u društvu (studija Republika Crna Gora "Kuća bez oružja nije pravi dom"- Istraživanje o lakom i malokalibarskom naoružanju (SEESAC), 2004 pokazalo je vrlo interesantne podatke. „Uprkos činjenici da 87% svih ispitanika po domaćinstvima vjeruje da u Crnoj Gori ima suviše lakog oružja, i da 37% njih vjeruje da je oružje opasno, otprilike isti procenat ispitanika (37,5 %) priznaje da bi uzeli oružje legalno da im se ukaže prilika“. Ovi vrlo kontradiktorni podaci govore u prilog pretpostavci da oružje ima poseban značaj u sistemu vrijednosti crnogorskog društva.

Razlozi posjedovanja oružja koje navode građani Crne Gore

Podaci uzeti iz iste studije govore da su stanovnici Crne Gore naveli kao, glavni razlog posjedovanja oružja, ličnu zaštitu i zaštitu porodice (43,8%) kao prvi, pa zatim zaštitu imovine (15,2%), sportsko gadjanje –streljaštvo (10.1%), lov (8,2%), saznanje da „mnogi ljudi imaju oružje“ (5,6%), zbog rizične profesije (4,2%), da doprinesu

¹ Pregled malokalibarskog oružja – tekstovi objavljeni u dnevnom listu „Vijesti“ 2003. – Aleksandar Pajević, Institut za medije Crne Gore.

ukupnoj sigurnosti zajednice (3,4%) i na kraju iz političkih razloga (1,2 %). Odredjeni procenat ispitanika, tačnije 2,2% nije mogao navesti razloge posjedovanja oružja, a 3,4% njih je odbilo da pruži odgovor.

Glavni motivi posjedovanja oružja²

Diskusije u fokus grupama (sedam grupa u sedam gradova Crne Gore), između ostalog osvijetlile su nekoliko najčešćih motiva koji se nalaze u pozadini posjedovanja oružja kod stanovnika Crne Gore. Istraživači koji su vodili ovo istraživanje svrstali su ih u šest grupa najčešćih motiva i to:

- Kulturna tradicija crnogorskog naroda, odnosno crnogorska „*odanost oružju*“ navodi se kao jedan od najznačajnijih motiva koji se pojavljuje kao transgeneracijski fenomen. U Crnoj Gori oružje je simbol istorije ovog naroda, simbol muškosti, hrabrosti i mnogi vjeruju da je ovaj motiv značajan i u sadašnjosti kao jedan od glavnih pokretača prema posjedovanju oružja.
- Drugo je stajalište učesnika fokus grupa po pitanju motiva za posjedovanjem oružja, da su ratovi vođeni u okruženju, odnosno na prostorima bivše Jugoslavije, direktno uticali da se količina oružja koje posjeduju građani u Crnoj Gori poveća posljednjih godina. Oni smatraju da su ratovi u regionu stvorili osjećanje „*ranjivosti i straha*“ stanovnika, što je podstaklo njihovu potrebu da do oružja dodju na legalan ili ilegalan način.
- Političke tenzije su, dalje, navodjene kao jedan od bitnijih motiva koji je podstakao građane Crne Gore da se naoružavaju posljednjih godina, bilo da je to oružje dijeljeno od strane samih partija ili vlade. Iako su političke tenzije u vrijeme ovog istraživanja bile značajno niže građani nisu voljni da se odreknu oružja dok se „*ne uvjere da ove tenzije više ne predstavljaju prijetnju njihovoj ličnoj sigurnosti*“.
- Osjećanje nesigurnosti učinilo je, po mišljenju učesnika fokus grupa, da stanovnici nabave oružje da bi na taj način povećali svoje osjećanje lične bezbjednosti u kući, na poslu, posebno u uslovima raspada tradicionalnih društvenih i moralnih vrijednosti koje su bile posljedica mnogobrojnih i različitih konflikata u regionu, kao i sa sve učestalijim suočavanjem sa kriminogenim pojavama u društvu.
- Uticaj medija na društvo Crne Gore, posebno na populaciju mladih kroz prenošenje „*vjerovanja zapadne kulture da oružje predstavlja statusni simbol i da od mladih ljudi može napraviti žestoke momke*“ je relativno nov, ali je po mišljenju učesnika fokus grupa doprineo naoružavanju mladih ljudi.
- Na kraju „*primamljiv profit od trgovine oružjem*“ u Crnoj Gori je „*krajnji razlog*“ posjedovanja oružja kojeg, posebno, podržavaju učesnici fokus grupe iz pograničnih krajeva Crne Gore.

Okruženje, procesi socijalizacije i stavovi

Ovaj kratak pregled nekih podataka koji, donekle, oslikavaju karakteristike društva u Crnoj Gori kada je u pitanju naoružavanje njenih građana: prisutnost oružja u domaćinstvima, uloga oružja u crnogorskom društvu, razlozi i motivi posjedovanja oružja kao i posljedice njegove upotrebe u krivičnim djelima kao i zadesnim događajima u kojima stradaju i djeca i mladi, omogućava da se, makar djelimično, odrede njene interakcijske mogućnosti djelovanja u životima svih, a posebno djece i mladih.

Stavovi kao jedan od najviše istraživanih psiholoških konstrukata u socijalnoj psihologiji može se odrediti kao „*stečena, relativno trajna i stabilna organizacija pozitivnih i negativnih emocija, vrijednovanja i reagovanja prema nekom objektu*“ (Petz,1992). Iz ove definicije stava nazire se njegova vrlo složena psihološka struktura koju čine tri, međusobno povezane, komponente: kognitivna (saznajna), emocionalna i konativna (akcijska) komponenta.

Stavovi se formiraju u procesu socijalizacije, odnosno, procesu socijalnog razvoja pojedinca na osnovu stečenih iskustava, kako onih koji su vezani za neposredno iskustvo sa objektom stava, tako i preko posrednog učenja o predmetu stava putem informacija kojima je osoba izložena, tj. učenja u socijalnoj okolini. U ovom procesu

² Republika Crna Gora 'Kuća bez oružja nije pravi dom', Istraživanje o lakom i malokalibarskom naoružanju, SEESAC, 2004.

učenja važni faktori su kulturni, roditeljski (porodični) i uticaji grupa kojima pojedinci pripadaju i osobine ličnosti pojedinca (Krech & Crutchild, 1964)

Stavovi pomažu ljudima da stvore relativno postojanu sliku svijeta, pojava u okolini kao i u sebi samima. U tom cilju kako odrasli, tako i djeca i mladi nastoje biti konzistentni u svojim mišljenjima, stavovima, ponašanjima i osjećanjima iako se stavovi mogu i mijenjati.

Prisutnost oružja u okruženju omogućava iskustva različite vrste, kako odraslima tako i djeci i mladima, odnosno korišćenje oružja u konfliktnim situacijama i njegovu upotrebu u drugim socijalnim okvirima. Očekuje se da to neposredno iskustvo ima snažan uticaj na izgradjivanje odnosa prema oružju, jer pruža mogućnost formiranja jasnih i konkretnih predstava i podstiče pojavu snažnih osjećanja prema oružju, objektu stava. Dugotrajna prisutnost oružja i njegovo korišćenje neosporno utiče na formiranje sistema vrijednosti, koje su dio stava, a predstavljaju mješavinu tradicionalnih okvira u kojima oružje ima poseban značaj, kao i aktuelnih vrijednosti koje podstiču modeli ponašanja pojedinaca i grupa kojima je oružje u funkciji ostvarivanja različitih potreba u svakodnevnom životu. Populacija je izložena mnoštvu informacija, koje imaju mnogobrojne puteve posrednog djelovanja na opažanje, sticanje znanja i brzo učenje (usvajanje) vrijednosti, emocionalnih odnosa i namjera pojedinaca da posjeduju, nose ili upotrijebe oružje.

S druge strane stavovima se, dodatno, mogu objasniti motivi posjedovanja oružja, a može se govoriti i o tome kakvo se ponašanje može očekivati na osnovu određenih stavova.

Osnovne informacije o kontekstu participativnog istraživanja

Maloljetnici i oružje u Crnoj Gori – pregled nekih podataka i istraživanja

Istraživanje Centra za kontrolu lakog i malokalibarskog naoružanja u jugoistočnoj Evropi (SEESAC) sa ovim naslovom, koje je u julu ove godine uradjeno u Crnoj Gori, temelji se na statističkim podacima koji su donekle osvijetlili uticaj malokalibarskog oružja na život djece i mladih, kako bi moglo poslužiti kao jedno od polazišta u pomoći obrazovnom sistemu da prepozna značaj ovog problema i uključi ga u oblast svoga djelovanja.

Uticaj oružja na djecu i mlade otvara niz pitanja koja nisu vezana samo za sistem obrazovanja kojem pripada ovaj uzrast nego i pitanja iz sektora zdravstva, kao i pristupa informacijama o djeci i oružju. Korišćeni podaci su, zapravo, statistika kriminaliteta (ubistva, napadi, oružane pljačke u kojima su mladi bili žrtve ili počiniooci) kao i podaci o nekriminogenim događajima u kojima je korišćenje oružja prouzrokovalo žrtve u populaciji djece i mladih.

Participativno istraživanje o stavovima djece i roditelja prema oružju nastavak je ovog pokušaja da se, podacima vezanim za uticaj oružja na život djece i mladih u Crnoj Gori, poveća nivo svijesti građana o značaju prisustva oružja u crnogorskim domovima, kao i njegovoj kontroli od strane civila, kako bi naša zemlja bila sigurnije okruženje za djecu i mlade.

Nasilje u školi

Tek nešto više od godinu dana u Crnoj Gori je započeo rad na prvom istraživanju nasilja u školi (stavovi prema nasilju djece, nastavnika i roditelja), a zatim i na sprovođenju programa kao odgovora cijele škole na pojavu vršnjačkog nasilja u školi (početak 2006) .

„Škola bez nasilja – ka sigurnom i podsticajnom okruženju za djecu“ jedan je od projekata koje UNICEF sprovodi u okruženju pa i u našoj zemlji s ciljem povećanja nivoa znanja i svijesti o značaju nasilja uopšte kao i vršnjačkog nasilja u školama, kako bi se izgradila funkcionalna mreža zaštite djece te škola i njeno okruženje učinili bezbjednijim za dječiji razvoj.

Pilot projektom „Škola bez nasilja– ka sigurnom i podsticajnom okruženju za djecu“ su ,za sada, obuhvaćene dvije osnovne škole.

U okviru ovog rada na problemima nasilja u školama, a uzimajući u obzir prisustvo oružja u crnogorskim domovima, veoma je značajno usmjeriti pažnju, kako šire javnosti tako i obrazovnog i drugih sistema, koji se bave zaštitom djece od nasilja, na probleme djece i oružja, kako bi se organizovale i sprovodile koordinirane aktivnosti u svim segmentima zaštite djece od nasilja, uključujući i uticaje prisustva malokalibarskog oružja na populaciju djece i mladih.

2 Opis projekta

2.1. Ciljevi istraživanja

Glavni cilj:

- 1) Istražiti, ispitati karakteristike stavova djece i mladih prema oružju (prema posjedovanju, nošenju i upotrebi oružja).
- 2) Istražiti, ispitati karakteristike stavova roditelja prema oružju (prema posjedovanju, nošenju i upotrebi oružja).

Podciljevi:

- 1) Dobiti sliku o značaju oružja u svakodnevnom životu mladih i njihovih roditelja.
- 2) Procijeniti potrebe potencijalnog preventivnog programa.

2.2. Metodologija istraživanja

U ovom istraživanju korišćeni su:

Upitnik:

- Kratki, anonimni upitnik sa osnovnim podacima i podacima relevantnim za istraživanje stavova djece, mladih i roditelja koji imaju za cilj da upotpune podatke dobijene u diskusionim grupama po pitanju stavova prema oružju.
- Evaluacioni upitnici za učesnike svih fokus grupa.
- Upitnik koji popunjavaju facilitator i kofacilitator u cilju njihove procjene atmosfere u grupi i kvaliteta grupne dinamike.
- Formular za generalnu opservaciju škola koje su izabrane za istraživanje.

Fokus grupe – diskusija u fokus grupama odvijala se na osnovu pripremljenih vodećih pitanja za diskusiju i poštovanja osnovnih principa komunikacije u grupi.

Uputstvo za škole o ciljevima istraživanja kao i kriterijumima za formiranje fokus grupa bilo je uniformno za sve škole. Uprave škola i njihove pedagoško psihološke službe su prema zadatim kriterijumima formirale grupe. Kriterijumi su se odnosili na:

- Broj članova grupe – 12 za svaku od njih.
- Ravnopravnu polnu zastupljenost u svim fokus grupama.

Izbor djece napravile su stručne službe u školama. Sve škole su roditeljima poslale pismena obavještenja o istraživanju, odnosno njegovim ciljevima i važnosti učešća roditelja u ovom istraživanju. Primjenu upitnika i diskusije u fokus grupama vodila su facilitator i kofacilitator koji su, inače, angažovani kao mentori u projektu „Škola bez nasilja“ i imaju iskustva sa vođenjem fokus grupa.

2.3 Ciljne grupe

- Djeca starosti 13-15g.- uzrast VII i VIII razreda osnovne škole.
- Mladi od 15 do 18g.- uzrast srednje škole.
- Roditelji djece osnovne škole.
- Roditelji djece srednje škole.

2.4 Planirane škole

MJESTO	ŠKOLE			
	OSNOVNE ŠKOLE	RAZLOG IZBORA ŠKOLE	SREDNJE ŠKOLE	RAZLOG IZBORA ŠKOLE
Podgorica	OŠ Božidar Vuković - Podgoričanin OŠ Pavle Rovinski ³	Prigradska sredina - multikulturalna i multikonfesionalna.		
Cetinje			Srednjoškolski centar	Grad sa najvećim brojem fizičkih napada lakim oružjem
Nikšić			Mašinska tehnička škola	Grad sa najfrekventnijim krivičnim djelima maloljetnika

Tabela 1: Škole i sredine planirane za izvođenje participativnog istraživanja.

U svakoj školi planirane su po dvije fokus grupe: grupa učenika i grupa roditelja.

2.5. Plan istraživanja

PLANIRANE AKTIVNOSTI	AVGUST, 06.	SEPTEMBAR, 06.	OKTOBAR, 06.
Priprema istraživanja (materijal i metodologija).	x		
Identifikacija facilitatora i kofacilitatora fokus grupa, njihova priprema za realizaciju istraživanja.		Do 10.09.06	
Identifikacija škola i kontakt sa školama. Priprema mentora za realizaciju istraživanja.		Do 15.09.06	
Sprovođenje istraživanja u školama. ⁴ Prikupljanje materijala: izvještaja sa fokus grupa. Prikupljanje feed back-a od facilitatora. Prikupljanje evaluacionih upitnika od učesnika.		Od 25.09. do	05.10.06.
Obrada podataka i pisanje izvještaja.			Od 06.10. do 03.11.06

Tabela 2 : Planirane faze realizacije participativnog istraživanja.

³ Ova škola je naknadno uključena u istraživanje nakon tri neuspjela pokušaja da škola okupi grupu roditelja .Škola „Pavle Rovinski“ nalazi se u susjedstvu škole „Božidar Vuković Podgoričanin“. Detaljnija objašnjenja – dalje u tekstu.

⁴ Ova faza je realizovana sa izvjesnim zakašnjenjem zbog kašnjenja pisma za Ministarstvo prosvjete i nauke. Saglasnost Ministarstva za prosvjetu i nauku Crne Gore za izvođenje ovog istraživanja odmah je dobijena.

3 Rezultati participativnog istraživanja

3.1 Fokus grupa 1 - Djeca uzrasta 13-15g. (OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“, Podgorica)

Osnovni podaci o uzorku

Kao što se može vidjeti iz (Tabele 3) broj učenika, kao i rodna pripadnost odgovaraju postavljenim istraživačkim kriterijumima. Uzrastni kriterijum nije u potpunosti ispoštovan jer u ovoj grupi imamo četvoro djece uzrasta 12g.

STAROST I POL UČENIKA				
POL	12 G.	13 G.	14 G.	UKUPNO
Ženski	2	3	1	6
Muški	2	1	3	6
UKUPNO	4	4	4	12

Tabela 3: Struktura fokus grupe 1 u odnosu na uzrast i pol učenika (OŠ „B. V. Podgoričanin“).

Članovi ove fokus grupe učenici su VII i VIII razreda osnovne škole (Tabela 4).

RAZREDI		
VII	VIII	UKUPNO
6	6	12

Tabela 4: Struktura grupe s obzirom na školske razrede (OŠ „B. V. Podgoričanin“).

Škola „Božidar Vuković Podgoričanin“ je škola koja okuplja djecu različitih nacionalnosti i vjeroispovijesti tako da je i ova grupa odražava tu mješovitost iako je to slučajni izbor.

NACIONALNA PRIPADNOST				
CRNOGORAC/KA	SRBIN/SRPKINJA	MUSLIMAN/KA	ALBANAC	UKUPNO
3	6	2	1	12

Tabela 5: Struktura grupe u odnosu na nacionalnu pripadnost (OŠ „B. V. Podgoričanin“).

Evo kako su učenici odgovorili na pitanje: „Da li si nekada bio/la u situaciji da imaš ili nosiš oružje?“ Kao što tabela 6 pokazuje, jedno dijete je bilo u situaciji da posjeduje oružje. Niko od djece nije naveo da je nekada nosilo oružje sa sobom.

	POSJEDOVANJE I NOŠENJE ORUŽJA				UKUPNO
	POL UČENIKA				
	Ž		M		
	DA	NE	DA	NE	
Posjedovanje		6	1	5	12
Nošenje		6		6	12
UKUPNO		12	1	11	12

Tabela 6: Iskustvo posjedovanja i nošenja oružja (OŠ „B. V. Podgoričanin“).

Djecu smo pitali: „Da li smatraš da mladi mogu da imaju (posjeduju) neku vrstu oružja?“ Ovo su njihovi odgovori (Tabela 7). Na ovo pitanje jedna djevojčica je odgovorila potvrdno, a jedan odgovor je nepoznat.

DA LI MLADI MOGU IMATI ORUŽJE			
	Ž	M	UKUPNO
Da	1		1
Ne	4	6	10
Nepoznato	1		1
UKUPNO			12

Tabela 7: Odgovori na pitanje: „Da li mladi mogu imati (posjedovati) oružje?“ (OŠ „B. V. Podgoričanin“).

Niko od djece, učesnika grupe nije bio u opasnosti zbog sopstvene ili tuđe upotrebe oružja (Tabela 8).

OPASNOST OD UPOTREBE ORUŽJA					
	POL UČENIKA				UKUPNO
	Ž		M		
	DA	NE	DA	NE	
Upotreba oružja od strane druge osobe		6		6	12
Sopstvena upotreba oružja		6		6	12
UKUPNO		12		12	

Tabela 8: Opasnosti od upotrebe oružja – sopstvene i tuđe (OŠ „B. V. Podgoričanin“).

Na sljedeće pitanje. „Da li je neko iz tvoje blize okoline bio/la žrtva upotrebe oružja u posljednjih 6 mjeseci?“, učenici su dali odgovore koji govore o njihovom saznanju da je korišćenje oružja u njihovom neposrednom okruženju praćeno stradanjima i žrtvama u posljednjih šest mjeseci (Tabela 9).

SAZNAJE O ŽRTVAMA U OKRUŽENJU POSLEDNJIH ŠEST MJESeci			
	POL UČENIKA		UKUPNO
	M	Ž	
Da	2	2	4
Ne	4	4	8
UKUPNO	6	6	12

Tabela 9: Saznanja djece o žrtvama upotrebe oružja u okruženju u posljednjih 6 mjeseci (OŠ „B. V. Podgoričanin“).

Na pitanje o tome koliko i da li su razgovarali sa nekim o oružju u posljednjih šest mjeseci polovina učenika odgovorila je potvrdno (Tabela 9). Djevojčice su češće od dječaka razgovarale na ovu temu.

RAZGOVOR O ORUŽJU			
	POL UČENIKA		UKUPNO
	M	Ž	
Da	2	4	6
Ne	4	2	6
UKUPNO	6	6	12

Tabela 10 : Da li sa nekim razgovaraš o oružju u posljednjih šest mjeseci? (OŠ „B. V. Podgoričanin“).

Učenici, koji su na prethodno pitanje odgovorili potvrdno, izabrali su situacije u kojima najčešće razgovaraju o oružju (Tabela 11). Kao što se može vidjeti, učenici (pretežno djevojčice) najčešće razgovaraju o oružju sa nekim od koga mogu dobiti neki savjet.

UČENICI KOJI SU ODGOVORILI SA DA			
	POL UČENIKA		UKUPNO
	M	Ž	
Samo povodom nekog događaja-sporadično	1	1	2
Sa vršnjacima		1	1
Sa nekim od koga mogu dobiti neki savjet	1	3	4
UKUPNO	1	5	7

Tabela 11: Situacije u kojima učenici razgovaraju o oružju (OŠ „B. V. Podgoričanin“).

Odgovori učenika na pitanje: „Što misliš o činjenici da je Crna Gora jedna od najnaoružanijih zemalja u svijetu kada je u pitanju oružje u posjedu građana?“

- Crna Gora bi trebalo, po mišljenju četrnaestogodišnjaka, da ima savremeniju bezbjednost. Ne samo Crna Gora već i ostale zemlje u regionu ne mogu, na primjer, da se mjere sa bezbjednom Amerikom.
- Mislim da je besmisleno da tako mala republika kao što je Crna Gora bude jedna od najnaoružanijih zemalja na svijetu.
- Pa ja sam se iznenadio da tako mala država može imati toliko oružja.
- Policija bi trebalo da bude angažovanija u suzbijanju kriminala i da pohapsi sve ilegalne prodavce oružja kako bi ljudi teže došli do vatrenog oružja.
- To nisam znao. To me jako iznenadilo. Iako ima toliko oružja, ne vidim toliko jake obračune kao, na primjer, u Iraku i Palestini i ostalim većim zemljama.
- Pa možda osveta neka, kradja ili neki razlog koji ih navode da upotrijebe oružje.
- Mislim da uopšte nije bilo potrebe za tolikim oružjem. Dakle, uvijek postoji opasnost, ali ipak, ne bi trebalo da se nosi jer se tolikim nošenjem opasnost povećava.
- S obzirom na to koliko naroda živi u Crnoj Gori nije mi baš sve isto to što smo mi druga zemlja u svijetu naoružanih.
- Pored ovoliko ubistava i napada to je i bilo za očekivati i trebalo bi da se uvedu neke mjere opreza jer, s obzirom na mali broj građana, to je stvarno užasno.
- Mislim da uopšte nije bilo neke potrebe za tolikim oružjem, ali ipak ne bi trebalo da se nosi. Sa tolikim oružjem opasnost se povećava još više.

- *Mislim da, iako svaka porodica posjeduje oružje, to nije zbog neke opasnosti, jer postoje ljudi koji posjeduju oružje zbog tradicije ili svoje volje, tako da se ne može smatrati da u Crnoj Gori ima oružja zato što vreba opasnost.*
- *Mislim da je u Crnoj Gori mala sigurnost građana čim ima najviše oružja. Smatram da bi policija morala da se više angažuje da radi svoj posao profesionalno i do kraja ispravno i tada ne bi bilo problema.*

Impresija:

Posmatrajući grupu učenika u cjelini, stiče se utisak, da je informacija o oružju u Crnoj Gori, koje se nalazi u posjedju građana, podstakla vrlo raznolike odgovore (asocijacije) zbog, čini se, svoje emocionalne snage i važnosti činjenice koju sadrži. Većina ih je vezana za komentar oko besmislenosti naoružanja naroda tako male zemlje. Iznenadjenje, zbunjenost i nelagoda ovom informacijom su osjećanja koja se mogu prepoznati u većini odgovora koja se, u kasnijem toku „obrade“ informacije, povezuje sa poznatim (kriminogenim) situacijama, motivima upotrebe oružja, mjerama kojima bi se spriječilo njihovo korišćenje sve do neprihvatanja opasnosti ili objašnjenja posjedovanja oružja tradicionalnim vrijednostima.

Na posljednje pitanje: „Kako se osjećaš u vezi sa činjenicom da je Crna Gora jedna od najnaoružnijih zemalja kada je u pitanju oružje u posjedju građana?“, dobili smo sljedeće odgovore učenika:

- *Oštra bezbjednost i strogi zakoni.*
- *Osjećam se stabilno i svjesno.*
- *Osjećam se veoma loše.*
- *Sa tom činjenicom malo sam se i uplašio i vidio da sam se do sada osjećao bezbjedno, ali sa ovim podatkom moraću da budem oprezniji i da brinem više o sebi.*
- *Ne osjećam se baš sigurno zbog činjenice da smo drugi u svijetu po broju građana koji nose oružje.*
- *To me pomalo nervira jer se može ugroziti život nekog ko nema nikakve veze sa tim. To nije pravedno od strane naroda, sem izuzetaka u nekim slučajevima.*
- *Pa možda sigurno, iako oružje nije nešto što bi me činilo sretnim.*
- *Osjećala sam se zbunjeno, jer nisam mogla da vjerujem da je Crna Gora druga , najnaoružanija, zemlja u svijetu.*
- *Nije lijepo znati da država u kojoj živiš je druga u svijetu po oružju. Osjećam se ugroženo i tako ću se osjećati dok se to ne riješi.*
- *Ne osjećam se baš bezbjedno u svojoj državi.*
- *Osjećam se veoma ugroženo jer ima onih koji ne umiju da rukuju oružjem pa može doći i do posljedica.*
- *Osjećam se ugroženo, jer sam sigurna da većina ljudi ne zna da rukuje oružjem, ljudi su nestrpljivi i brzo razmišljaju.*

Impresija:

Informacija o tome da je naša zemlja jedna od najnaoružanijih kada je u pitanju oružje u posjedju građana bila je praćena uglavnom tzv. „lošim“ osjećanjima. Djeca su navela da ih ta činjenica uznemirava, plaši, da se zbog toga ne osjećaju sigurnim, odnosno bezbjednim, da se osjećaju ugroženima, da ih ta činjenica ne može učiniti sretnim. Samo jedno dijete je odgovorilo da se osjeća „stabilno i svjesno“. Ova informacija približila je djeci realnu mogućnosti većeg rizika za ugroženost života, kao i rizika od gubitka kontrole nad oružjem koje ljudi imaju u svojim domovima. U odnosu na dobijenu informaciju, procjene djece čine se vrlo realnim.

Oružja i iskustva djece

Prema informacijama dobijenim iz upitnika sa osnovnim podacima u ovoj grupi od dvanaestoro djece:

- Jedno dijete je bilo u situaciji da posjeduje oružje.
- Na pitanje: „*Da li smatraš da mladi mogu da imaju (posjeduju) neku vrstu oružja?*“, jedna djevojčica odgovorila je potvrdno.
- Niko od djece, učesnika grupe, nije bio u opasnosti zbog sopstvene ili tuđe upotrebe oružja .
- Korišćenje oružja u neposrednom okruženju trećine članova grupe praćeno je stradanjima i žrtvama u posljednjih šest mjeseci.
- Djeca razgovaraju o oružju, tačnije 50% njih je napisalo ovaj podatak.

Atmosfera u toku grupne diskusije

Iz dječijeg ugla (List za evaluaciju) atmosfera u grupi u toku vođenja razgovora bila je stimulativna za većinu djece, odnosno većina djece se osjećala slobodnim da iskaže svoje mišljenje. Osjećanja vezana za međusobnu interakciju članova grupe, kao i na odnos sa voditeljima grupe bila su prijatna i opuštajuća. Djeca su teme za razgovor procijenila kao interesantne. Jedno dijete je napisalo: „*Bilo je baš super, tečan razgovor i lijepa priča*“. Samo je jedan dječak napisao da je „*bio tremiran zbog teme*“ o kojoj je bilo riječi. Na sami tok vođenja grupne diskusije djeca su uglavnom saopštavala „*da je sve uradjeno kako treba*“, ali da „*možda neka djeca nisu rekla sve što su htjela*“, a jedan učenik smatra da bi sa daleko više djece („*nekoliko odjeljenja*“) trebalo razgovarati na ove teme. Za većinu djece najprivlačnija je tema „*Šta motiviše mlade da nose oružje?*“-uz jasnu poruku da mladi ne treba da nose oružje. Djeca su, takodje, zainteresovana da saznaju: „*Kako spriječiti upotrebu oružja i sprovesti mjere opreza za svu djecu*“. Sa stanovišta facilitatora i kofacilitatora „*djeca su bila zainteresovana, slobodna, spontana, aktivna, veoma motivisana za učešće u grupnoj diskusiji*“. „*Atmosfera je bila odlična za diskusiju o ovoj problematici. Razgovor i razmjena mišljenja su bili na takvom nivou da se moglo zaključiti da su djeca bila živo zainteresovana za ovaj način rada i za ovu temu*“. Njihove procjene o zanimljivosti tema za razgovor podudaraju se sa dječijim procjenama.

Analiza vodećih pitanja za diskusiju

Da li mislite da postoji bilo kakav razlog zbog kojeg treba omogućiti mladima da posjeduju oružje?

Diskusija podstaknuta ovim pitanjem tekla je u pravcu, čini se, jasnih komentara da razlozi zbog kojih mladima treba omogućiti posjedovanje oružja ne postoje zbog toga što je „*oružje opasno*“, zbog „*nezrelosti i brzine razmišljanja*“, zbog toga što djeca „*ne znaju da rukuju*“ oružjem, „*možu da postanu kriminalci i završe u zatvoru*“, zato što „*neko može iz šale da ga upotrijebi, a posljedice su strašne*“.

Da li smatrate da odrasli mogu imati bilo kakvih razloga da posjeduju oružje u svojim kućama?

Sem komentara da oružje mogu posjedovati samo službena lica (policija, obezbjedjenje) komentari djece, koji su podstaknuti ovim pitanjem, mogu se kategorisati u dvije grupe. Jedna od njih je da odrasli mogu imati oružje uz uslov da:

- „*...bude legalno , da ga kriju od djece i da znaju da rukuju.*“
- „*Da ga upotrijebe u samoodbrani.*“
- „*...na područjima gdje ima puno kriminalaca i tamo gdje se ratuje, a kod nas ne...*“
- „*...na selima da, gdje su osvete...*“
- „*...da se odrede domaćinstva koja bi mogla da imaju oružje...*“

- „Da, ako je potrebno i ako umiju da ga koriste.“
- „...zbog nasilja u gradu.“
- „... to je zbog tradicije ...“
- „... postoji pištolj koji će samo ošamutiti. “

Druga grupa komentara je da odrasli ne treba da imaju oružje zato što:

- „...treba pametnije razgovarati, sudskim putem rješavati sukobe. Zamijenio bih oružje sa „lijepa riječ i gvozdena vrata otvara“. Oružje mogu držati lovci i sportisti“.
- „...ne, niti mlađji niti stariji, jer mnoge priče u gradu mogu uticati da drug ubije druga“.

Što mislite o tome da li postoji bilo kakav razlog da mladi u svom svakodnevnom životu nose neku vrstu oružja?

Po mišljenju ove grupe mladi treba da nose oružje ako su:

- Sportisti (streljaštvo) i ako idu u lov.

Zatim, ako:

- „...neko prijeti meni i mojoj porodici.“
- „...kada bih htio da se osvetim“.
- „...da, u šumi „
- „...ako otimaju djecu“.

U ostalim dječijim komentarima o oružju izražava se uvjerenja djece da mladi ne treba da nose oružje u svakodnevnom životu.

Da li odrasli imaju bilo kakav razlog da nose oružje u svom svakodnevnom životu?

Nekoliko komentara govore o tome da odrasli treba da nose oružje u svom svakodnevnom životu:

- „...ako je neko u porodici nasilan.“
- „...ako je imao obračun pa se boji.“
- „...ako voli, ali ne treba, jer nema rata i krvne osvete. Možemo da živimo mirno.“
- „...ako je na selu..“

U komentarisanju ovog pitanja sve djevojčice su bile protiv svakodnevnog nošenja oružja od strane odraslih kao i većina dječaka.

Koji sve razlozi mogu motivisati mlade da upotrijebe oružje?

Djeca najčešće navode da su motivi mladih za upotrebu oružja njihova pripadnost grupi ili njen uticaj, ponekad i pritisak.

Vrlo je indikativno što mladi navode osvetu kao značajan motiv upotrebe oružja, a u nekoliko komentara se spominje i krvna osveta kao jedan od motiva, zatim gubitak kontrole (droga, „ubije se neko ko je poremećen“), zatim samoubistva („U Plavu se prošle godine ubila puškom djevojčica“ , „ako mu je dosadio život, ima takvih“).

Koji sve razlozi mogu motivisati odrasle da upotrijebe oružje?

Diskusija djece podstaknuta ovim pitanjem odvijala se uz navodjenje niza socijalno patoloških situacija kao motiva za upotrebu oružja od strane odraslih .

- „...kad se napije čovjek, kad je pod drogom“.
- „Na Kakaritskoj gori je čovjek ubio kćerku zbog momka, ona je učila u našoj školi, to nije trebalo (svi)“.⁵
- „...da zaštiti dijete od droge, npr. neko djetetu nudi drogu, roditelj ubije dilera“.
- „...djeca se pobiju u školi, dodje roditelj, udari dijete, njegov otac se naljuti i obračuna se“.
- „...mentalno poremećeni“.
- „...na veselju može nekog da ubije“.
- „...na ekskurziji dijete slomi ruku, roditelj napadne profesora“.
- „...krađe, pljačke“.

Rezime grupne diskusije

Stavovi djece u odnosu na djecu i oružje

- U odnosu na **posjedovanje oružja**, čini se da je stav prilično jasan i da se može zaključiti da djeca ne treba da posjeduju oružje. Čini se da je jasna opasnost koja može prijetiti djeci zbog posjedovanja oružja. Uzimajući u obzir osjećanja djece u toku grupne diskusije navedenih u listu za evaluaciju, zapravo osjećanje straha, ugroženosti, uznemirenosti, nesigurnosti i napetosti praćene su adekvatnim („negativnim“) odgovorima.
- U odnosu na **nošenje oružja**, u svakodnevnom životu diferencira se određena polarizacija dječijih mišljenja, uzimajući u obzir odgovore cijele grupe. Znači, djeca već pronalaze razloge zbog kojih smatraju da je opravdano nošenje oružja, isključujući one razloge koji su vezani za sportske aktivnosti. U komentarima na ovo pitanje zapaža se relacija i situacija zbog kojih je opravdano nositi oružje.
- U odnosu na **upotrebu oružja**, djeca navode čitav niz situacija koje govore o pozitivnom stavu prema upotrebi oružja, odnosno situacije u kojima je, po njihovom mišljenju, moguće upotrijebiti oružje a tiču se uticaja grupe, osвете (krvne), gubitka kontrole i samoubistva. Dakle, radi se o vrlo ozbiljnim i za ovaj uzrast opterećujućim informacijama i razmišljanjima o motivima upotrebe oružja, koji se smatraju opravdanim prema dječijim iskazima. Paradoksalno je to što je stav prema upotrebi oružja pozitivan za razliku od stava prema njegovom posjedovanju ili nošenju.

Ako sagledamo stav prema oružju i djeci ove grupe u cjelini onda možemo razvijati pretpostavku da je :

- Kognitivna komponenta stava sasvim jasna. Percepcija opasnosti od oružja postoji kao i mišljenje da ga ne treba posjedovati.
- Emocionalna šaržiranost i „loša“ osjećanja su u skladu sa saznanjima o oružju i njegovim posljedicama.
- Znanje o opasnosti koju oružje ima u životu ljudi kao i osjećanja vezana za sve te opasnosti izgleda ne bi bila u skladu sa ponašanjem, odnosno upotrebom oružja, ako se dijete nadje u određenim okolnostima: pod uticajem grupe, u potrebi da se osveti ili ako izgubi kontrolu nad sobom ili prema sebi.

Stavovi djece u odnosu na odrasle i oružje

- U odnosu na **posjedovanje oružja** od strane odraslih, djeca imaju ambivalentan stav navodeći razloge i za i protiv.

⁵ Istinit je podatak da je otac ubio svoju ćerku, koja je bila učenica škole „B.V. Podgoričanin“, prije nešto više od godinu dana. Istina je, takodje, da je motiv ubistva, koji djeca navode u javnosti, iznošen kao motiv ubistva. Nije mi poznato da li je i kako završen sudski postupak.

- U odnosu na **nošenje oružja** odraslih, jasno se zapažaju polne razlike. Za razliku od djevojčica, koje smatraju da odrasli u svom svakodnevnom životu ne treba da nose oružje, dječaci nalaze razloge zbog kojih bi trebalo to da rade.
- Mogućnost **upotrebe oružja** odraslih većina djece vidi kao socijalno-patološke pojave s obzirom na motive njegove upotrebe.
- Dječiji stavovi u odnosu na posjedovanje, nošenje i upotrebu oružja odraslih nešto su nejasniji od stava djece prema posjedovanju, nošenju i upotrebi oružja djece.

3.2. Fokus grupa 2 - Roditelji djece osnovnoškolskog uzrasta (OŠ „Pavle Rovinski“-Podgorica)

Osnovni podaci o uzorku

Kao što se može vidjeti iz Tabele 12 ovu fokus grupu činilo je 11 roditelja, sa velikim starosnim rasponom od 33 do 52g. Najviše roditelja je starosti od 41 do 50g. Polna zastupljenost je skoro izjednačena.

STAROST I POL RODITELJA				
POL	30 – 40 G.	41 – 50 G.	51 – 60 G.	UKUPNO
Ženski	3	1	1	5
Muški		5	1	6
UKUPNO	3	6	2	11

Tabela 12: Struktura fokus grupe 3 u odnosu na starost i pol učesnika (OŠ „Pavle Rovinski“).

Tabela 13 prikazuje strukturu grupe roditelja djece osnovnoškolskog uzrasta u odnosu na njihova zanimanja.

ZANIMANJE	#
Službenik/ca	3
Radnik/ca	1
Nastavnik	1
KV vozač	1
Novinar	1
Medicinska sestra	1
Komercijalista	1
Domaćica	1
Nepoznato	1
UKUPNO	11

Tabela 13: Struktura Fokus grupe 3 s obzirom na zanimanje roditelja OŠ „Pavle Rovinski“.

Obrazovani nivo (formalni) ove grupe roditelja prikazano je u tabeli 14. Dakle, radi se o grupi roditelja koja ima srednje i visoko školsko obrazovanje .

ŠKOLSKA SPREMA	#
Srednja stručna sprema	5
Visoka stručna sprema	6
UKUPNO	11

Tabela 14: Obrazovanje grupe roditelja OŠ „Pavle Rovinski“.

Zaposlenost roditelja prikazana je u tabeli 15. Znači, jedan otac kao i jedna majka nisu u radnom odnosu.

ZAPOSLENOST		
POL	ZAPOSLEN/A	NEZAPOSLEN/A
Žene	4	1
Muškarci	5	1
UKUPNO	9	2

Tabela 15: Zaposlenost roditelja OŠ „Pavle Rovinski“.

- Svi roditelji žive u neposrednoj blizini škole – znači svi u Podgorici.
- Svi roditelji ove grupe su u braku.

Nacionalna struktura grupe roditelja OŠ „Pavle Rovinski “ je mješovita, ali nju pretežno čine roditelji crnogorske nacionalnosti (Tabela 16).

NACIONALNA PRIPADNOST				
CRNOGORAC/ KA	BOŠNJAK	MUSLIMAN/ KA	NEPOZNATO	UKUPNO
7	1	2	1	11

Tabela 16: Struktura grupe roditelja OŠ „Pavle Rovinski “ s obzirom na nacionalnu pripadnost.

Evo kako su roditelji odgovorili na pitanje: „Da li ste nekada bio/la u situaciji da imate ili nosite oružje?“ Kao što tabela 16 pokazuje, majke su negativno odgovorile na oba pitanja, dok većina očeva posjeduje oružje, a dvojica su napisali da ga i nose.

POSJEDOVANJE I NOŠENJE ORUŽJA						
	POL RODITELJA				NEPOZNATO	UKUPNO
	Ž		M			
	DA	NE	DA	NE		
Posjedovanje		5	4	2		11
Nošenje		5	2	3	1	11

Tabela 17: Iskustvo posjedovanja i nošenja oružja grupe roditelja OŠ „Pavle Rovinski“.

„Da li mladi po mišljenju roditelja mogu imati (posjedovati) oružje?“ Odgovori na ovo pitanje nalaze se u tabeli 18. Jedan otac iz ove grupe smatra da mladi treba da posjeduju oružje.

DA LI MLADI MOGU IMATI ORUŽJE (MIŠLJENJE RODITELJA)			
	Ž	M	UKUPNO
Da		1	1
Ne	5	5	10
UKUPNO	5	6	11

Tabela 18: Da li mladi treba da imaju (posjeduju) oružje?-odgovori grupe roditelja „OŠ Pavle Rovinski“.

U tabeli 19 prikazani su odgovori na pitanje da li ste u posljednjih 6 mjeseci bili u opasnosti zbog upotrebe oružja (sopstvene i upotrebe oružja od strane drugih osoba). Kao što tabela pokazuje, majke su saopštile da nisu bile u opasnosti od upotrebe oružja bilo sopstvene, bilo od strane drugih lica. Iz odgovora očeva vidimo da ni oni nisu bili u opasnosti od upotrebe oružja od strane drugih lica. Polovina njih nije dalo nikakav odgovor na ovo pitanje.

OPASNOST OD UPOTREBE ORUŽJA U POSLJEDNJIH 6 MJESECI						
	POL RODITELJA				NEPOZNATO	UKUPNO
	Ž		M			
	DA	NE	DA	NE		
Upotreba oružja od strane druge osobe		5		6		11
Sopstvena upotreba oružja		5		3	3	11

Tabela 19: Da li ste u posljednjih 6 mjeseci bili u opasnosti zbog upotrebe oružja (sopstvene i upotrebe oružja od strane drugih osoba)?- odgovori grupe roditelja „OŠ Pavle Rovinski“.

Evo kako su roditelji odgovorili na pitanje da li neko iz vaše neposredne okoline bio/la žrtva oružja u posljednjih 6 mjeseci (Tabela 20). U ovoj maloj grupi dvoje ljudi je u saznanju da je neko u njihovoj neposrednoj okolini bio žrtva upotrebe oružja.

SAZNAJE O ŽRTVAMA U OKRUŽENJU POSLJEDNJIH ŠEST MJESECI			
	POL RODITELJA		UKUPNO
	M	Ž	
Da	1	1	2
Ne	5	4	9
UKUPNO			11

Tabela 20: Da li neko iz vaše neposredne okoline bio/la žrtva oružja u posljednjih 6 meseci-odgovori grupe roditelja „OŠ Pavle Rovinski“.

Sljedeće pitanje za roditelje bilo je: „Da li sa djecom razgovarate o oružju u posljednjih šest mjeseci?“ (Tabela 21) Na osnovu podataka koji se u ovoj tabeli nalazi može se kazati da većina i majki i očeva razgovara o oružju sa svojom djecom.

RAZGOVOR O ORUŽJU			
	POL RODITELJA		UKUPNO
	M	Ž	
Da	4	4	8
Ne	2	1	3
UKUPNO	6	5	11

Tabela 21: Da li sa djecom razgovarate o oružju?- Odgovori grupe roditelja OŠ „Pavle Rovinski“.

Što mislite o činjenici da je Crna Gora najnaoružanija zemlja u jugoistočnoj Evropi kada je u pitanju oružje u posjedu građana ?

- Poražavajuća činjenica s obzirom da smo mala zemlja.
- Podatak je alarmantan.
- To je tradicionalno loša navika koju za dobrobit budućih generacija treba ispraviti t.j. „Crna Gora bez oružja,“.
- Nažalost, to je tako i biće sve dok ne profunkcionišu institucije sistema.
- Činjenica je poražavajuća.
- Iznenadjena.
- Ne sviđa mi se.
- Treba regulisati zakon o posjedovanju oružja.
- Razočarano i zabrinuto. To je jedan frapantan podatak.

Impresija:

Utisak je da su ovi roditelji sasvim jasni u spoznaji da je sadašnja količina oružja u rukama građana velika opasnost, te da je treba nastojati smanjivati, u okviru zakonskih mjera, i nastojati mijenjati tradicionalne okvire vrijednovanja oružja u korist budućih generacija. Njihovi odgovori su vrlo kontaminirani osjećanjima nezadovoljstva, iznenadjenja i poraženosti činjenicom da građani naše zemlje imaju u posjedu brojno oružje.

Kako se osjećate u vezi sa tim?

- Rezervisano.
- Nastavio bih aktivniju primjenu mjera iz zakona o oružju i akciju MUP-a o dobrovoljnom vraćanju oružja.
- Zbunjeno kada vidim što se dešava u okruženju.
- Znajući da skoro svaka treća osoba u Crnoj Gori ima oružje, te temperament i mentalitet stanovništva veoma nesigurno.
- Teško je čuti i vidjeti u svakodnevnom životu kako se dešavaju ubijanja i ranjavanja iz vatrenog oružja. Vjerujem da će se u najskorije vrijeme ovome stati na kraj.
- Kao da pripadamo indijanskim plemenima.
- Bez komentara.
- Dosta tužno.

- *Osjećanja je veoma teško opisati. Smatram da je potrebno regulisati posjedovanje i nošenje oružja kod odraslih, a posebno kod djece.*
- *Zabrinuto.*

Impresija:

Osnovna osjećanja vezana za iznesenu činjenicu su osjećanje zbuđenosti, osjećanje tuge, zabrinutosti, čudjenja. Na pitanje: „Kako se osjećaju zbog toga što je Crna Gora jedna od najnaoružanijih zemalja s obzirom na oružje u posjedu građana?“, mnogi roditelji, zapravo daju dalje procjene kao i predloge mjera kojima bi bilo moguće popraviti situaciju.

Oružje u iskustvu roditelja

- Majke u ovoj grupi su izjavile da, niti posjeduju niti nose oružje, dok većina očeva posjeduje oružje, a dvojica su napisali da ga i nose.
- Jedan otac iz ove grupe smatra da mladi treba da posjeduju oružje.
- Roditelji ove grupe nisu bili u opasnosti od upotrebe oružja, svoje ili tuđe.
- U ovoj maloj grupi dvoje ljudi je u saznanju da je neko u njihovoj neposrednoj okolini bio žrtva upotrebe oružja.
- Većina i majki i očeva razgovara o oružju sa svojom djecom.

Atmosfera u toku grupne diskusije

Roditelji su procijenili da su u toku grupne diskusije mogli slobodno izražavati svoje mišljenje. U toku rada grupe, dinamika je tekla u pravcu prijatne interakcije, interesantne diskusije, opuštenosti i osjećanja slobode. Članovi grupe su klimu u kojoj je protekao razgovor opisali kao „prijatnu“, „vrlo korektnu“, „prijateljsku“, vedru i normalnu – „bez tenzija“. U cjelini, grupa je pozitivno procijenila tok grupne dinamike. Roditelji su bili produktivni u predlaganju tema za koje su zainteresovani (Anex B). Iz ugla voditelja nakon „početnog ustručavanja“ uslijedilo je „slobodno iznošenje mišljenja i spontano uključivanje u razgovor“ i „bili veoma zainteresovani tokom cijele diskusije“. Po mišljenju facilitatora, sve teme, zapravo, vodeća pitanja za diskusiju, bila su dobro prihvaćena. Najviše interesovanja pokazali su za temu: „Razlozi koji mogu motivisati mlade da nose oružje“.

Facilitatori su naveli da su roditelji izražavali „bojazan da se ne razvije diskusija o dnevno-političkim zbivanjima“. Pokazali su zainteresovanost za učešće u svemu što se tiče njihove djece uz naglašavanje izgubljene uloge škole u zaštiti djece od nasilja u okviru škole (školskog dvorišta), pa roditelji sami rješavaju problem vršnjačkog nasilja („obračun“ s djetetom koji vrši nasilje nad njegovim djetetom) i isticanje nezainteresovanosti većine roditelja (mali odziv roditelja je i na roditeljskim sastancima).

Analiza vodećih pitanja za diskusiju

Da li smatrate da postoji bilo kakav razlog zbog kojeg danas treba imati neku vrstu oružja u svojoj kući:

Odgovori na ovo pitanje mogu se organizovati u nekoliko grupa u odnosu na njihov sadržaj :

- Oružje ne treba držati u kućama (bez objašnjenja).
- Oružje mogu imati samo sportisti.
- Sa aspekta očuvanja „privatnosti i čuvanja ličnosti i imovine“ – treba posjedovati oružje.
- Može ukoliko „zakoni o oporezivanju imovine treba da tretiraju i posjedovanje oružja. Ono treba da bude posebno oporezovano“.

Šta mislite o tome da li postoji bilo kakav razlog da mladi u svom svakodnevnom životu nose neku vrstu oružja?

- Svi roditelji se slažu u tome da „ni u kom slučaju“ to djeci ne treba dozvoliti. „Kada porastu sami će odlučiti „i valjda će doći bolja vremena pa neće trebati...“

Postoji li bilo kakav razlog zbog kojeg bi mladi nosili oružje u svom svakodnevnom životu?

- Svi su jednoglasni da to mladi ne treba da čine u nadi da će „doći bolje vrijeme i da niko neće nositi oružje“.

Koji sve razlozi mogu motivisati mlade da upotrijebe oružje?

- Roditelji ove grupe iznijeli su nekoliko razloga koji, po njihovom mišljenju, mogu podstaći mlade da nose oružje („dokazivanje, narkotici, piće, agresivni filmovi, nedostatak naše, roditeljske komunikacije, kompjuteri, igrice, itd“.).

Koji sve razlozi mogu motivisati odrasle da upotrijebe oružje?

- Ovdje su roditelji razmatrali neke karakteristike društvenih okolnosti u periodu krize našeg društva koje su mogle podstaći stanovništvo da se koristi oružjem, kao i samu činjenicu da prisustvo (nošenje) oružja smanjuje mogućnost traženja alternativa u konfliktima.

Rezime grupne diskusije

Stavovi roditelja prema mladima i oružju

- Čini se da su stavovi roditelja ove grupe (u cjelini) jasni u pogledu razloga zbog kojih danas treba imati oružje. Po njihovom mišljenju, oružje mogu imati „samo sportisti“ i ostali zbog očuvanja „privatnosti i čuvanja ličnosti i imovine“.
- Roditelji imaju jasan stav da mlade ne treba usmjeravati na to da je dobro imati oružje u kući. Da li njihova napomena da će djeca sama praviti izbore kada odrastu može upućivati na njihovo kolebanje u pogledu vrijednosti oružja u životu ljudi.
- Po njihovom mišljenju ne postoji nikakav razlog zbog kojeg bi mladi nosili oružje u svom svakodnevnom životu?
- Mlade, za upotrebu oružja, mogu motivisati različiti uticaji (dokazivanje, narkotici, piće, agresivni filmovi, nedostatak naše i roditeljske komunikacije, kompjuteri, igrice, itd.).
- Neke karakteristike društvenih okolnosti (kriznih) mogu biti podsticajne za korišćenje oružja, kao i samo njegovo prisustvo i dostupnost, koja može uticati na smanjenje mogućnosti da se problem riješi i na drugačiji način - bez upotrebe oružja.

3.3. Fokus grupa 3 - Djeca starosti 15-18g.- učenici svih razreda (Mašinska škola, Nikšić)

Osnovni podaci o uzorku

U ovoj školi dobili smo učeničku grupu od 10 članova s podjednakim brojem dječaka i djevojčica (Tabela 22).

STAROST I POL UČENIKA				
POL	15G	16 G.	17G	UKUPNO
Ženski	2	1	2	5
Muški	1	4		5
UKUPNO	3	5	2	10

Tabela 22 : Struktura fokus grupe 2 u odnosu na uzrast i pol učenika srednje Mašinske škole u Nikšiću.

Najviše je šesnaestogodišnjaka (Tabela 23). Osim četvrtog razreda, grupa je imala podjednak broj učenika iz ostalih razreda.

RAZREDI				
I	II	III	IV	UKUPNO
3	3	3	1	10

Tabela 23: Struktura grupe u odnosu na školske razrede Mašinske škole iz Nikšića.

- Što se nacionalne opredijeljenosti tiče, svi učenici ove grupe izjasnili su se kao Crnogorci.
- Ovo su odgovori na pitanje: „Da li si i kada bio/la u situaciji da imaš i nosiš oružje?“ (Tabela 24). U ovoj grupi od 10 učenika, jedna djevojka i dva mladića su napisali da imaju i nose oružje.

POSJEDOVANJE I NOŠENJE ORUŽJA						
POL UČENIKA						
	Ž		M		NEPOZNATO	UKUPNO
	DA	NE	DA	NE		
Posjedovanje	1	4	2	3		10
Nošenje	1	4	2	2	1	10

Tabela 24: Iskustvo posjedovanja i nošenja oružja učenika (Mašinska škola Nikšić).

U odgovoru na pitanje: „Da li smatraš da mladi mogu da imaju (posjeduju) oružje?“, 40% njih (i mladića i djevojaka) odgovorilo je potvrdno (Tabela 25).

DA LI MLADI MOGU IMATI ORUŽJE			
	Ž	M	UKUPNO
Da	2	2	4
Ne	3	3	6
UKUPNO			10

Tabela 25: Odgovori na pitanje učenika Mašinske škole iz Nikšića :
Da li mladi mogu imati (posjedovati) oružje?

Prema ovim podacima koji predstavljaju odgovor na pitanje: „Da li si bio/bila u opasnosti od upotrebe oružja od strane druge osobe ili od sopstvene upotrebe oružja?“, jedna je učenica odgovorila potvrdno (Tabela 26).

OPASNOST OD UPOTREBE ORUŽJA U POSLJEDNJIH 6 MJESECI						
	POL UČENIKA				NEPOZNATO	UKUPNO
	Ž		M			
	DA	NE	DA	NE		
Upotreba oružja od strane druge osobe	1	4		5		10
Sopstvena upotreba oružja		4		4	1	10

Tabela 26: Opasnosti od upotrebe oružja – sopstvene i tuđe učenika Mašinske škole iz Nikšića.

I u ovom slučaju, 40% članova grupe, kako djevojaka tako i mladića, saopštilo je da je u posljednjih šest mjeseci neko iz njihove bliže okoline bio/la žrtva upotrebe oružja (Tabela 27).

SAZNAJJE O ŽRTVAMA U OKRUŽENJ U POSLJEDNJIH ŠEST MJESECI			
	POL UČENIKA		UKUPNO
	M	Ž	
Da	3	3	6
Ne	2	2	4
UKUPNO	5	5	10

Tabela 27: Saznanja djece o žrtvama upotrebe oružja u okruženju u posljednjih 6 mjeseci.

Skoro svi članovi ove grupe razgovarali su sa nekim o oružju u posljednjih 6 meseci (Tabela 28).

RAZGOVOR O ORUŽJU			
	POL UČENIKA		UKUPNO
	M	Ž	
Da	5	4	9
Ne		1	1
UKUPNO	5	5	10

Tabela 28: Da li sa nekim razgovaraš o oružju u posljednjih šest mjeseci?

Učenici koji su na prethodno pitanje odgovorili potvrdno razgovaraju o oružju prvenstveno povodom nekih događaja ili s nekim od koga mogu dobiti savjet. Tri mladića ove grupe nisu dali odgovor na ovo pitanje (Tabela 29).

UČENICI KOJI SU ODGOVORILI SA DA			
	POL UČENIKA		UKUPNO
	M	Ž	
Samo povodom nekog događaja-sporadično	1	4	5
Sa vršnjacima		2	2
Sa nekim od koga mogu dobiti neki savjet	2	2	4
Nepoznato	3		3
UKUPNO	6	8	14

Tabela 29: Situacije u kojima učenici Mašinske škole iz Nikšića razgovaraju o oružju.

Šta misliš o činjenici da je Crna Gora najnaoružanija zemalja u jugoistočnoj Evropi kada je u pitanju oružje u posjedu građana ?

- *Mislim da to treba provjeriti, ali treba mladima promijeniti: da mladi ne nose i posjeduju oružje, dok starijima to treba dozvoliti.*
- *Mislim da zato što svako domaćinstvo posjeduje neku vrstu oružja ili iz samoodbrane ili sporta.*
- *Čudno mi je.*
- *Mislim da treba raditi da bi se to spriječilo i da oružje koriste samo oni koji za to imaju dozvolu, tj. ako je u pitanju profesija ili slično.*
- *Pošto sada ne treba da se pitamo odakle primjer mladima. Jer, to je broj prijavljenih, a koliko ih ima da nisu.*
- *Mislim da ne postoji nijedan razlog zbog kojeg neka zemlja treba da posjeduje ili da se snabdijeva oružjem u prekomjernim količinama.*
- *Te informacije sam saznala na ovom sastanku i mislim da nešto treba učiniti povodom toga.*
- *Mislim da je to nešto najružnije što postoji. Zašto ne bismo bili prvi u nečemu lijepom i interesantnom, nego baš u tome.*

Impresija:

U komentarima o naoružanosti građana ova fokus grupa je podijeljena na dio njenih članova koji se plaši te činjenice i dio koji smatra da je tolika prisutnost oružja kod građana Crne Gore dio tradicije crnogorskog naroda. Prva grupa je navela da je potrebno „*zabraniti i posjedovanje i nošenje oružja*“.

Kako se osjećaš u vezi sa tim?

- *Vrlo neprijatno.*
- *Osjećam se veoma radosno što je pokrenuto nešto za smanjenje oružja.*
- *Veoma grozno i mislim da bi trebalo što manje da građani koriste vatreno oružje.*
- *Nije mi milo.*
- *Neprijatno, jer sve češće čujem razne priče o ubistvima, naročito medju maloljetnim osobama, što je strašno!!!*
- *Uplašeno, jer to znači da to posjeduje svako, a ima ratobornih ljudi.*
- *Nije svejedno znati da je jedna tako mala država medju najnaoružanijimau svijetu, a ne znati razlog tome.*
- *Šokirana sam, jer, ipak, ko bi rekao da je tako mala država, poput naše, druga u svijetu po posjedovanju oružja.*
- *Osjećam se nesigurnom u svojoj sopstvenoj DRŽAVI !!!*

Impresija:

I učesnici ove fokus grupe bili su zabrinuti, uplašeni i razvijali su osjećanje ugroženosti zbog tolikog prisustva oružja u životima građana.

Oružje u iskustvu djece

- U ovoj grupi od 10 učenika - jedna djevojka i dva mladića su napisali da imaju i nose oružje.

- 40% učesnika ove fokus grupe (mladići i djevojke) odgovorilo je potvrdno na pitanje da li mladi treba da posjeduju (imaju) oružje.
- Jedna je učenica bila u opasnosti od upotrebe oružja od strane druge osobe.
- 60% mladih ove grupe je saopštilo da posjeduju oružje.
- 50% mladih kaže da mladi treba da nose oružje.
- Skoro svi članovi ove grupe razgovarali su sa nekim o oružju u posljednjih 6 meseci.

Atmosfera u toku grupne diskusije

Na osnovu evaluacionog upitnika može se vidjeti da su djeca mogla slobodno saopštiti svoje mišljenje. Svoja osjećanja, vezana za rad u grupi, opisali su kao „prijatna“, „relaksirajuća“, a na ovo pitanje neka djeca su davala i procjene kao „odlično“, „slobodno i normalno“, „lijepo“, „dominantno“...

Atmosferu, koja je vladala u toku vođenja razgovora, opisali su kao „toplu i priateljsku“, „opuštenu“, „prijatnu“, „demokratsku“, „super“ i „veoma normalnu“. Učesnici grupe nisu imali primjedbi na tok vođenja sastanka.

Tema, odnosno vodeće pitanje, koja je privukla najviše pažnje učesnika grupe, odnosi se na motive upotrebe oružja od strane mladih. Mladi ove grupe su zainteresovani „za neku vrstu prevencije“.

Procjena facilitatora bila je da su učesnici u diskusiji bili zainteresovani, da su vodeća pitanja bila prihvaćena i da je posebno zanimljivo bila diskusija potaknuta pitanjem: „Da li mladi u svom svakodnevnom životu treba da nose oružje?“

Analiza vodećih pitanja za diskusiju

Da li mislite da postoji bilo kakav razlog zbog kojeg treba omogućiti mladima da posjeduju oružje?

- Čini se da je stav ove fokus grupe u pogledu razloga zbog kojih treba omogućiti mladima da nose oružje sasvim jasan, odnosno, da mladi ne treba da nose oružje, nego da pronalaze mirne puteve rješavanja sukoba (suprotno mišljenje od onoga iskazanog u upitniku o osnovnim podacima i posjedovanju oružja izvjesnog broja članova grupe).

Da li smatrate da odrasli mogu imati bilo kakvih razloga da posjeduju oružje u svojim kućama?

S obzirom na razloge koji mogu opravdavati držanje oružja u kućama u ovoj grupi mladih diferencira se nekoliko stavova:

- Sportskim i profesionalnim razlozima opravdava se držanje oružja u kućama.
- Opravdano je držati oružje u kući zbog sigurnosti, za ličnu odbranu.
- Zbog tradicije i ljubavi prema oružju.

Što mislite o tome da li postoji bilo kakav razlog da mladi u svom svakodnevnom životu nose neku vrstu oružja?

- Iako mladi, po informacijama dobijenim od učenika grupe, nose oružje, iako ga uzimaju roditeljima pa pokazuju djeci, članovi ove grupe su mišljenja da mladi ne treba da nose oružje.

Da li odrasli imaju bilo kakav razlog da nose oružje u svom svakodnevnom životu?

- Mladi su izričiti u tome da odrasli ne treba da nose oružje, „treba da učine da djeca ne mogu da dodju do oružja“.

Koji sve razlozi mogu motivisati mlade da upotrijebe oružje?

Samo je jedan član grupe saopštio da nema razloga da se oružje upotrijebi. Ostali odgovori se mogu grupisati na ovaj način:

- Pritisci (uticaji grupe) kao razlozi upotrebe oružja mladih („*dokazivanje, svađa, veći čovjek ako ima oružje*“).
- Kriminogeni i socijalno patološki uzroci: „*...pod uticajem alkohola, droge, zbog pljačke, zbog odbrane (samoodbrane), zbog osvete*“.
- Samoubistva oružjem.

Koji sve razlozi mogu motivisati odrasle da upotrijebe oružje?

- Prva grupa razloga: „*osveta, da odbrani-osveti sestru, svađa*“ – konfliktno rješavanje sukoba.
- Druga grupa razloga: samoubistva.
- Treća grupa: „*pod uticajem droge, pod uticajem alkohola, kriminalne radnje, npr. kad nekome treba droga, da primoraju nekoga da nešto uradi.*“ – Socijalno–patološki i kriminogeni poticaji upotrebe oružja od strane odraslih.

Stavovi mladih u odnosu na mlade i oružje

- Čini se da postoji jasan (deklarativan) stav mladih o tome da li mladi **ne treba da posjeduju** oružje. Međutim, prema podacima iz upitnika, 60% mladih ove grupe je saopštilo da posjeduju oružje, 50% da mladi treba da nose oružje, a 40% je izjavilo da su bili u saznanju da je neko iz njihove bliže okoline bio žrtva upotrebe oružja. Znači, postoji jasna konfuzija između onoga što oni znaju o oružju i ponašanja vezanog za posjedovanje oružja.
- U odnosu na **nošenje oružja**, postoji sličan raskorak između znanja o razlozima zbog kojih ne treba nositi oružje i ponašanja, odnosno nošenja oružja (Mladi nose oružje, uzimaju ga roditeljima pa pokazuju djeci).
- U odnosu na **upotrebu oružja**, mladi imaju najviše diferencirane odgovore, koji su, kao takvi, u još većem neskladu od stava da „*mladi ne treba da posjeduju oružje*“. Razlozi upotrebe oružja od strane mladih, po mišljenju mladih, dati su u prethodnoj analizi.

Stavovi mladih u odnosu na odrasle i oružje

- U odnosu na **posjedovanje oružja** odraslih, mladi imaju realističan stav kada govore o sportskim razlozima i razlozima vezanim za neke profesije koje podrazumijevaju posjedovanje oružja. Međutim, oni razvijaju i ostale razloge opravdanosti posjedovanja oružja u kućama.
- Stav mladih u odnosu na **nošenje oružja** odraslih je, čini se, jasan, odrasli ne treba da nose oružje. Mladi u naznakama stavljaju odraslima na teret odgovornost za upotrebu oružja od strane djece.
- Stav mladih prema **motivima upotrebe** oružja odraslih je kao i u slučaju odnosa prema upotrebi oružja od mladih. Najviše je diferenciran, ali je on neuskладjen sa stavom prema posjedovanju oružja. Zanimljivo je da nema bitnije razlike u stavu mladih u odnosu na razloge upotrebe oružja mladih i odraslih u ovoj fokus grupi.

3.4. Fokus grupa 4 - Roditelji učenika srednje škole (Mašinska škola Nikšić)

Osnovni podaci o uzorku

Roditelji su starosti od 35 do 47 godina. Ovo je pretežno ženska grupa (Tabela 30).

STAROST I POL RODITELJA				
POL	30 – 40 G.	41 – 50 G.	NEPOZNATO	UKUPNO
Ženski	4	3		7
Muški		2	1	3
UKUPNO	4	5	1	10

Tabela 30: Struktura fokus grupe 4 u odnosu na starost (Mašinska škola Nikšić).

Ova grupa roditelja je vrlo različitih zanimanja (Tabela 31).

ZANIMANJE	#
Radnik/ca	3
Službenik	1
Nastavnik	1
Prevoznik	1
Frizer	1
Domaćica	2
Frizer	1
UKUPNO	10

Tabela 31: Struktura Fokus grupe 4 u donosu na zanimanje roditelja (Mašinska škola Nikšić).

Kao što pokazuje Tabela 32, najveći broj roditelja je sa srednjom stručnom spremom, osmogodišnjom školom i višom stručnom spremom.

ŠKOLSKA SPREMA	#
Osmogodišnja škola	2
Srednja stručna sprema	5
Viša stručna sprema	1
Nepoznato	2
UKUPNO	10

Tabela 32: Obrazovanje grupe roditelja učenika Mašinske škole iz Nikšića.

U Tabeli 33 možemo vidjeti podatke o zaposlenosti ove grupe roditelja.

ZAPOSLENOST				
POL	ZAPOSLEN/A	NEZAPOSLEN/A	PENZIONER	UKUPNO
Žene	5	2		7
Muškarci	1		2	3
UKUPNO	6	2	2	10

Tabela 33: Zaposlenost roditelja učenika Mašinska škola Nikšić.

- Svi su roditelji iz užeg dijela grada.
- Svi su roditelji u braku. U ovom, malom uzorku nema razvedenih ili udovaca i udovica.

- Sljedeća tabela prikazuje nacionalnu strukturu roditelja učenika nikšićke Mašinske škole (Tabela 34).
- Što se tiče nacionalne pripadnosti, u ovoj grupi su pretežno Crnogorci – Tabela 34.

NACIONALNA PRIPADNOST			
CRNOGORAC/KA	SRBIN	NEPOZNATO	UKUPNO
7	1	2	10

Tabela 34: Struktura grupe roditelja Mašinske škole iz Nikšića u donosu na nacionalnu pripadnost.

Četiri roditelja iz ove grupe ima, a jedan i nosi oružje (Tabela 35).

POSJEDOVANJE I NOŠENJE ORUŽJA						
	POL RODITELJA				NEPOZNATO	UKUPNO
	Ž		M			
	DA	NE	DA	NE		
Posjedovanje		5	1	4		10
Nošenje		5		3	2	10

Tabela 35 Struktura grupe u odnosu na posjedovanje i nošenje oružja (Mašinska škola Nikšić).

Svi roditelji ove grupe smatraju da mladi ne treba da imaju oružje (Tabela 36).

DA LI MLADI MOGU IMATI ORUŽJE (MIŠLJENJE RODITELJA)			
	Ž	M	UKUPNO
Da			
Ne	5	5	10
UKUPNO	5	5	10

Tabela 36: Odgovori roditelja Mašinske škole iz Nikšića na pitanje:

Da li mladi treba da imaju (posjeduju) neku vrstu oružja?

Na pitanje da li su u posljednjih šest mjeseci bili u opasnosti od upotrebe oružja, sopstvene ili tuđe, samo je jedan otac odgovorio potvrdno, odnosno napisao je da je bio ugrožen zbog upotrebe oružja od strane druge osobe (Tabela 37).

OPASNOST OD UPOTREBE ORUŽJA U POSLJEDNJIH 6 MJESECI						
	POL RODITELJA				NEPOZNATO	UKUPNO
	Ž		M			
	DA	NE	DA	NE		
Upotreba oružja od strane druge osobe		7	1	2		10
Sopstvena upotreba oružja		7		2	1	10

Tabela 37: Opasnosti od upotrebe oružja – sopstvene i tuđe. Odgovori roditelja učenika Mašinske škole iz Nikšića.

„Da li je neko iz moje bliže okoline bio/la žrtva upotrebe oružja u posljednjih šest mjeseci?“ Potvrdan odgovor dala je trećina roditelja ove grupe (Tabela 38).

SAZNAJNE O ŽRTVAMA U OKRUŽENJU POSLEDNJIH ŠEST MJESECI			
	POL RODITELJA		UKUPNO
	Ž	M	
Da	2	1	3
Ne	4	3	7
UKUPNO	6	4	10

Tabela 38: Da li neko iz vaše neposredne okoline bio /la žrtva oružja u posljednjih 6 meseci - odgovori roditelja Mašinske škole NIKŠIĆ.

Prema podacima iz Tabele 39 dvije trećine roditelja ove grupe razgovaraju o oružju.

RAZGOVOR O ORUŽJU			
	POL RODITELJA		UKUPNO
	Ž	M	
Da	3	4	7
Ne	3		3
UKUPNO	6	4	10

Tabela 39: Da li sa nekim razgovaraš o oružju u posljednjih šest mjeseci - odgovori roditelja Mašinske škole Nikšić.

Šta mislite o činjenici da je Crna Gora najnaoružanija zemalja u jugoistočnoj Evropi kada je u pitanju oružje u posjedu građana ?

- To je strašan podatak.
- Naoružanje treba strogo zabraniti.
- Mislim da je to veoma loše i da treba zabraniti i posjedovanje i upotrebu oružja u bilo kojim prilikama.
- Nisam znao.
- Kod nas je to tradicionalno, mada mislim da je to samo izgovor kod ljudi koji vole da nose oružje.
- Pa to je tradicija naroda.
- Ne čudi me.
- Očekivano.
- Uglavnom tradicijaš.
- Da, mislim da je Crna Gora dosta zaražena.

Impresija:

Grupa je kao što se vidi podjeljena po pitanju reakcije na činjenicu o oružju u posjedu građana u Crnoj Gori. Nekoliko učesnika saopštava da je to „*strašan podatak*“ i „*da treba zabraniti i posjedovanje i upotrebu oružja u bilo kojim prilikama*“. Druga podgrupa učesnika smatra da je kod nas oružje dio tradicije, mada su neki svjesni da je to samo izgovor kod ljudi koji vole da nose oružje.

Kako se osjećaš u vezi sa tim?

- Užasno, razmišljam kako će moja djeca da odrastaju.
- Loše, izgину nam omladina.
- Smatram da je to veoma loše i opasno i da treba preduzeti sve mjere da bi se ta situacija promijenila.
- Brine me.
- Jednostavno treba zabraniti nošenje i posjedovanje oružja bez obzira na starosnu dob i zanimanje.
- Loše.
- Bez veze.
- Kako kada.

Oružje i iskustvo roditelja

- Jedan roditelj ovog uzorka bio je u opasnosti od tuđe upotrebe oružja.
- Trećina roditelja je potvrdila da je neko iz njihove bliže ili dalje okoline bio žrtva oružja u posljednjih 6 meseca.
- Prema podacima iz tabele, dvije trećine roditelja ove grupe razgovaraju o oružju.
- Četiri roditelja iz ove grupe ima, a jedan i nosi oružje.

Atmosfera u toku grupne diskusije

Atmosferu u grupi roditelji su doživjeli kao podsticajnu i slobodnu, tako da su mogli nesmetano saopštavati svoje mišljenje i osjećanja. Vodeća pitanja su procijenili kao zanimljive teme za razgovor. Zapažanja facilitatora o dinamici fokus grupe: „Grupa se podijelila po pola tako što su učesnice zauzele jedan dio prostora, a učesnici drugi, a jedan učesnik na najudaljenije mjesto. Učesnice su uvijek čekale da učesnici iznesu svoj stav. Jedan učesnik je zauzeo dominantnu ulogu, što su ostali prihvatili. Uz pomoć facilitatora i kofacilitatora svi su učestvovali u grupnoj diskusiji“. Svi roditelji su insistirali da je Nikšić specifična sredina, gdje se „sve završava“ pa niko ni za šta ne odgovara (droga, kriminal). Takođe su saopštili da u Nikšiću ima najviše maloljetnika koji vrše krivična djela.

Analiza vodećih pitanja za diskusiju

Da li smatrate da postoji bilo kakav razlog zbog kojeg danas treba imati neku vrstu oružja u svojoj kući?

- Fokus grupa je podijeljena na dva stava: prvi da ne postoji niti jedan razlog da neko posjeduje oružje, a drugi da treba nastaviti tradiciju vezanu za oružje, treba ga imati ako je ono tofej ili zbog lova.

Mislite li da djecu i mlade treba usmjeravati na to da je dobro imati oružje u kući?

- Ovaj stav roditelja je jasan. Oni kažu da djecu i mlade ne treba usmjeravati ka upotrebi oružja i treba ga sklanjati iz domašaja djece.

Postoji li bilo kakav razlog zbog kojeg bi mladi nosili oružje u svom svakodnevnom životu?

- U ovim razgovorima roditelji kažu da ne postoji niti jedan razlog zbog kojeg bi mladi nosili oružje u svom svakodnevnom životu. Ni profesionalci ne bi trebalo da ga svakodnevno nose.

Koji sve razlozi mogu motivisati mlade da upotrijebe oružje?

- „Ne postoji nijedan razlog zbog čega bi mladi nosili oružje u svakodnevnom životu“.

Koji sve razlozi mogu motivisati odrasle da upotrijebe oružje?

- „U ovim diskusijama navodi se veći broj razloga zbog kojih odrasli mogu upotrijebiti oružje: uticaj alkohola i droge, uticaj vršnjačkih grupa, konflikti oko muško–ženskih odnosa“.
- Navodili su razne razloge koje motivišu odrasle da nose oružje: alkohol i droga, da su mladi na taj način važni i mangupi u svom društvu, da su na taj način uzori mnogim mladim ljudima, da to rade zbog cura jer na taj način imaju veći uspjeh.
- Kod njih, da je to pod uticajem vršnjaka (vršnjačka grupa).
- Zbog popustljivosti policije prema pojedincima koji otvoreno nose oružje pa se na njih ugledaju i ostali mladi.
- Zbog krađa i kriminalnih djela i sl.
- To se dešava u novije vrijeme zbog uticaje politike, odnosno zbog podiljenosti crnogorskog društva na Srbe i Crnogorce.
- Pod uticajem alkohola i droge.
- Zbog krvne osvete, ljutnje, svadje, nedostatka tolerancije i raznoraznih razloga, kako reče jedan, „mogli bismo o tome pričati dva dana“.

Rezime grupne diskusije

Stavovi roditelja prema mladima i oružju

Treba napomenuti da je ova grupa pretežno ženska i da je, daleko više od ostalih, konzistentna u pogledu stava prema posjedovanju i korišćenju oružja mladih. Stav ove grupe prema oružju i odraslima je vrlo sličan. Ova grupa ima vrlo izdiferenciranu listu razloga zbog kojih odrasli koriste oružje, ali sa stanovišta posmatrača, na upotrebu oružja se gleda kao na socijalno neadekvatne potrebe.

3.5. Fokus grupa 5 - Djeca starosti 15-18g.- učenici svih razreda gimnazije (Gimnazija, Cetinje)

Osnovni podaci o uzorku

Ovo je najveća fokus grupa koja uključuje djecu uzrasta od 14 do 18g. Zastupljena su djeca iz svih razreda u školi, mada je broj mladića veći od broja djevojaka (Tabela 40).

STAROST I POL UČENIKA						
POL	14 G.	15 G.	16 G.	17 G.	18 G.	UKUPNO
Ženski	1		2	1	2	6
Muški	1	3	1	1	3	9
UKUPNO	2	3	3	2	5	15

Tabela 40: Struktura fokus grupe učenika iz cetinjske gimnazije.

Sljedeća tabela (Tabela 41) prikazuje strukturu grupe po razredima. Iako je grupa osamnaestogodišnjaka najbrojnija, samo je jedan član grupe učenik četvrtog razreda.

RAZREDI				
I	II	III	IV	UKUPNO
3	3	3	1	10

Tabela 41: Struktura grupe učenika iz cetinjske gimnazije po razredina.

- Svi učenici su crnogorske nacionalnosti.
- U ovoj grupi učenika djevojke nemaju iskustvo posjedovanja niti nošenja oružja za razliku od nekih mladića (4) koji imaju oružje, a dvojica ga i nose (Tabela 42).

POSJEDOVANJE I NOŠENJE ORUŽJA						
	POL RODITELJA				NEPOZNATO	UKUPNO
	Ž		M			
	DA	NE	DA	NE		
Posjedovanje		6	4	3	2	15
Nošenje		6	2	7		15

Tabela 42: Iskustvo posjedovanja i nošenja oružja kod učenika cetinjske gimnazije.

Na pitanje da li smatraš da mladi mogu da posjeduju (imaju) i nose neku vrstu oružja, većina mladića ove grupe odgovorilo je potvrdno za oba slučaja, odnosno i za nošenje i posjedovanje, za razliku od djevojaka koje su odgovorile isključivo negativno (Tabela 43).

POSJEDOVANJE I NOŠENJE ORUŽJA						
	POL UČENIKA				NEPOZNATO	UKUPNO
	Ž		M			
	DA	NE	DA	NE		
Posjedovanje		6	5	4		15
Nošenje		6	6	2	1	15

Tabela 43: Odgovor učenika cetinjske gimnazije na pitanje:
Da li smatraš da mladi mogu da posjeduju (imaju) i nose neku vrstu oružja?

Tri od petnaest učenika grupe bilo je u opasnosti zbog upotrebe oružja od strane drugih lica (Tabela 44).

OPASNOST OD UPOTREBE ORUŽJA U POSLJEDNJIH 6 MJESECI						
	POL UČENIKA				UKUPNO	
	Ž		M			
	DA	NE	DA	NE		
Upotreba oružja od strane druge osobe	1	5	2	7	15	
Sopstvena upotreba oružja		6		9	15	

Tabela 44: Opasnosti od upotrebe oružja – sopstvene i tuđe. Odgovori učenika Gimnazije na Cetinju.

Više od polovine mladića ove grupe, tačnije njih šest, izjasnilo se da je neko iz njihove bliže okoline bio žrtva upotrebe oružja u posljednjih šest mjeseci. Na isto pitanje djevojke nisu dale niti jedan potvrđan odgovor (Tabela 45).

SAZNAJNE O ŽRTVAMA U OKRUŽENJU POSLEDNJIH ŠEST MJESeci			
	POL UČENIKA		UKUPNO
	M	Ž	
Da	6	0	6
Ne	3	6	9
UKUPNO	9	6	15

Tabela 45: Odgovori učenika cetinjske gimnazije na pitanje:

Da li je neko iz vaše bliže okoline bio žrtva upotrebe oružja u posljednjih šest mjeseci?

Na osnovu Tabela 46 moglo bi se očekivati da učenici cetinjske gimnazije pretežno razgovaraju o oružju.

RAZGOVOR O ORUŽJU			
	POL UČENIKA		UKUPNO
	M	Ž	
Da	5	4	9
Ne	4	2	6
UKUPNO	9	6	15

Tabela 46: Da li sa nekim razgovaraš o oružju u posljednjih šest mjeseci?
Odgovori učenika cetinjske gimnazije.

Učenici cetinjske gimnazije naveli su da najčešće o oružju razgovaraju povodom nekih događaja i sa nekim od koga mogu dobiti neki savjet (Tabela 47).

UČENICI KOJI SU ODGOVORILI SA DA			
	POL UČENIKA		UKUPNO
	M	Ž	
Samo povodom nekog događaja-sporadično	4	2	6
Sa vršnjacima	3		3
Sa nekim od koga mogu dobiti neki savjet	4	2	6
Nepoznato	3	2	5

Tabela 47: Da li sa nekim razgovaraš o oružju u posljednjih šest mjeseci?
Odgovori učenika cetinjske gimnazije.

Sto misliš o činjenici da je Crna Gora najnaoružanija zemalja u jugoistočnoj Evropi kada je u pitanju oružje u posjedu građana?

- Ne vjerujem baš u to, ali ako je već to potvrđeno, onda mislim da treba da se nadje zakon o zabrani posjedovanja oružja.
- Mislim da ni odrasli ne bi trebalo koristiti oružje bez odgovarajuće situacije.
- Uopšte, činjenica je veoma ružna.

- *Ne vjerujem u to.*
- *Mislim da oružje uopšte nije potrebno građanima i da je to što je Crna Gora jedna od najnaoružanijih zemalja nije uopšte lijep primjer ostalim zemljama, jer jednoj ovakvoj zemlji to nije uopšte potrebno.*
- *Mislim da je potrebna pojačana bezbjednost i veća efikasnost od strane vlasti da se u potpunosti zabrani nošenje oružja i mladima i odraslima i da se nošenje i upotreba oružja STROŽIJE kažnjava.*
- *Takva je tradicija kod Crnogoraca.*
- *To je tradicija, dio kulturnog nasljedja i, prema tome, ta činjenica nije ništa čudna.*
- *Trebalo bi da oružje nose samo uniformisana lice.*
- *Neka je neka. Boli ih peta. To nam je tradicija pa je treba ispoštovati.*
- *Ništa strašno. To se već znalo.*
- *Ništa posebno. Tradicija je da Crnogorci posjeduju oružje.*
- *To je uzrok činjenice da smo zemlja sa najviše kriminala u svijetu.*
- *To je tradicija da svaka porodica ili čovjek ima neku vrstu oružja.*
- *Mislim da je to suvišno.*

Impresija:

Prepoznaje se izvjesna podozrivost u pristupu informacijama. Naoružanje građana Crne Gore neki članovi grupe doživljavaju kao veoma ružnu činjenicu. Učenici smatraju da je „je potrebna pojačana bezbjednost i veća efikasnost vlasti da se u potpunosti zabrani nošenje oružja i mladima i odraslima i da se nošenje i upotreba oružja STROŽIJE kažnjava“. Druga vrsta reakcije vezana je za navodjenje tradicije kao razloga ove pojave, a treća grupa djece je ovu činjenicu primila kao očekivanu. Primjećuje se par odgovora sa ironičnom konotacijom.

Kako se osjećaš u vezi sa tim?

- *Nimalo bezbjedno.*
- *Ne osjećam se bezbjedno.*
- *Veoma nezadovoljno jer mislim da je opasnost velika.*
- *Nije prijatno znati da svaki maloumnik nosi i maše da upotrijebi oružje.*
- *Ako se ljudi budu pridržavali pravila i ako se bude više razgovaralo o zloupotrebi oružja sigurna sam da će se smanjiti upotreba oružja.*
- *Nije kontrolisano ko sve ima oružje. Crno tržište je razvijeno kod nas.*
- *Pa to nije za pohvalu.*
- *Meni je to ok.*
- *„Ponosno“.*
- *To nije za pohvalu, ali ipak može poslužiti u samoodbrani.*
- *Pa neprijatno mi je da čujem da je neko izvadio oružje na nekoga iz moje okoline ili slično.*

Impresija:

U vezi sa prethodnom informacijom učenici su izjavili da se osjećaju nebezbjedno i neprijatno, a i ovdje se zapaža par odgovora sa ironičnom konotacijom, koji su vjerovatno u funkciji prikriivanja sopstvene neprijatnosti izazvane situacijom. Umjesto osjećanja, nekoliko učenika je navelo neke svoje predloge i procjene.

Oružje i iskustva djece

- Djevojke nemaju iskustvo posjedovanja niti nošenja oružja za razliku od nekih mladića (4) koji imaju oružje, a dvojica ga i nose.
- Na pitanje: „*Da li smatraš da mladi mogu da posjeduju (imaju) i nose neku vrstu oružja?*“, većina mladića ove grupe odgovorilo je potvrdno za oba slučaja, odnosno i za nošenje i posjedovanje, za razliku od djevojaka koje su odgovorile isključivo negativno.
- Tri od petnaest učenika grupe bilo je u opasnosti zbog upotrebe oružja od strane drugih lica.
- Više od polovine mladića ove grupe, tačnije njih šest, izjasnilo se da je neko iz njihove bliže okoline bio žrtva upotrebe oružja u posljednjih šest mjeseci. Na isto pitanje, djevojke nisu dale niti jedan potvrđan odgovor.

Atmosfera u toku grupne diskusije

Ova fokus grupa dala je vrlo oskudan broj odgovora na listu za evaluaciju, a napisani odgovori bili su vrlo kratki, često u jednoj riječi. Na pitanje: „*Da li ste u toku rada u grupi mogli slobodno saopštiti svoje mišljenje*“, samo tri učenika je odgovorilo sa DA. Samo dva učenika je napisalo da su se osjećali „*super i slobodno*“. Na pitanje: „*Kako bi opisali klimu u grupi u toku vodjenja razgovora?*“, jedan učenik je napisao: „*vrlo zainteresovani za temu i vrlo uključeni*“ iako većina učesnika grupe nije bila aktivna u toku razgovora. Zanimljivo je da su i djeca (a kasnije i roditelji) izrazili želju da učestvuju u razgovoru mješovitih grupa koje bi činili i djeca i roditelji. Tema za koju su mladi zainteresovani vezana je za razloge zbog kojih mladi i djeca upotrebljavaju oružje. Grupnu dinamiku facilitatori su opisali na sljedeći način: „*Učesnici nisu bili aktivni, osim nekoliko pojedinaca, a grupa je prihvatila njihovu dominantnu ulogu. Svi su pažljivo slušali, mada su se, povremeno, međusobno šalili i smijali, ali nisu htjeli iznijeti što je uzrok smijeha. Teško ih je bilo podstaći na grupnu diskusiju. Za njih su najprihvatljiviji odgovori bili «da» i «ne»*“. Izdvojilo se nekoliko učesnika (mladića), koji su uglavnom odgovarali na postavljena pitanja, a grupa je prihvatila njihove odgovore. Djevojčice su bili pasivni posmatrači, a na podsticanje voditelja, uglavnom su davale kratke odgovore ili ponavljale odgovore koji su prije njih izrečeni. Na pitanje voditelja „*da li im je tema nezanimljiva ili im nešto, možda, ne odgovara*“, svi učesnici su odgovorili da im je tema zanimljiva, da je sve u redu, da su umorni, a jedan šaljivdžija i da je gladan. Svi su na početku radionice pitali „*da li mogu pismeno da odgovore*“.

Analiza vodećih pitanja za diskusiju

Da li mislite da postoji bilo kakav razlog zbog kojeg treba omogućiti mladima da posjeduju oružje?

Sve djevojke i dječaci odgovorili su da nema razloga zbog kojeg bi mladima bilo omogućeno posjedovanje oružja sem zbog lova (lovački ispit je moguće polagati sa 15g.)

Da li smatrate da odrasli mogu imati bilo kakvih razloga da posjeduju oružje u svojim kućama?

Ova grupa srednjoškolaca najmanje je od svih u ovom istraživanju bila fokusirana na ovo pitanje. Pitanje je, kako se može vidjeti iz dječjih odgovora, pokrenulo niz asocijacija koje su ostale neintegrisane u konkretniji odnos grupe prema razlozima posjedovanja oružja odraslih.

- (M) Svaka kuća ima oružje, da se brane.
- (M) Kako će se riješiti ubistvo iz Herceg Novog (ubistvo čitave porodice od strane trećeg lica)? Kod nas svi slobodno šetaju.
- (M) Drogaši u Cetinju kucaju noću na vrata, kradu, treba oružje zbog samoodbrane.
- (M) Zbog veselja: božić, slave, rođendani.
- (Ž) Ne treba, ali je prisutno.

- (M) To je tradicija, da se tako vesele.
- (M) Tri metka kad se rodi sin, to se mora.
- (M) Da, na svadbama.
- (Ž) Ne treba, sve se može bez oružja, dogovorom a svi smatraju da treba zbog samoodbrane.
- (M) Institucije ne funkcionišu na Cetinju, policije nema, svi (počinioci krivičnih djela) su na slobodi.

Što mislite o tome da li postoji bilo kakav razlog da mladi u svom svakodnevnom životu nose neku vrstu oružja?

Ovdje su evidentirana samo dva odgovora, vrlo neodređena i nezavršena. Facilitator je opisao teškoće u vodjenju grupne komunikacije.

- Ne, svi.
- (M) Šta će mi pištolj, da ga ja nosim, kad ga nosi drug do mene.

Da li odrasli imaju bilo kakav razlog da nose oružje u svom svakodnevnom životu ?

Na ovo pitanje dobili smo dva odgovora, a to je da, ni mladi ni odrasli, ne bi trebalo da u svom svakodnevnom životu nose oružje.

Koji sve razlozi mogu motivisati mlade da upotrijebe oružje?

Stiče se utisak da su kratki komentari članova grupe kontaminirani saznanjima o kriminogenim i socijalno-patološkim motivima kojom mladi objašnjavaju upotrebu oružja mladih ljudi:

- (M) Droga.
- (M) Kućno vaspitanje.
- (M) Živci.
- (M) Krvna osveta (u Cetinju se ne gleda da li su mladi ili odrasli kad je krvna osveta u pitanju).
- (M) obračun porodica.
- (M) Uticaj društva.

Koji sve razlozi mogu motivisati odrasle da upotrijebe oružje?

Diskusija potaknuta ovim pitanjem bila je, kako se čini, više iznošenje asocijacija i naznaka razloga zbog kojih odrasli posegnu za oružjem:

- (M) Bilo je primjera (ranije) da profesor stavi pištolj na katedru, a drug preko pištolja zabije nož.
- (M) Kad su umno oboljeli.
- (M) Krvna osveta.
- (M) O razlozima se stalno piše u novinama.

Stavovi mladih u odnosu na mlade i oružje

U odnosu na **posjedovanje oružja** mladih iskazan je sasvim neodređen stav ove grupe učenika.

U odnosu na **nošenje oružja** mladih u svakodnevnom životu u prilično inhibiranoj diskusiji iskazan je stav da mladi nemaju razloga da nose oružje.

Što se tiče **upotrebe oružja**, diskusija je kontaminirana saznanjima o kriminogenim i socijalno-patološkim motivima kojom mladi objašnjavaju upotrebu oružja mladih ljudi.

Stavovi mladih u odnosu na odrasle i oružje

U diskusiji na temu **posjedovanja oružja** odraslih, gimnazijalci, kao što je već rečeno, nisu bili fokusirani na sadržaj teme, te nisu iznijeli koliko – toliko integrisan stav ili više njih. Možda se može kazati da je iznošenje stavova mladih bilo ometeno snažnim osjećanjima.

U vrlo oskudnoj diskusiji pojavio se stav da odrasli ne treba da **nose oružje** u svakodnevnom životu bez daljih objašnjenja.

Razlozi zbog kojih **odrasli koriste** oružje dati su samo u naznakama, a vezani su za socijalno – patološke pojave u društvu.

3.6. Fokus grupa 6 - Roditelji učenika svih razreda gimnazije (Gimnazija, Cetinje)

Osnovni podaci o uzorku

Ovo je najmanja grupa u cijelom istraživanju i ima 7 članova. Roditelji učenika cetinjske gimnazije u starosnom rasponu od 36 do 48g. – tri majke i četiri oca (Tabela 48).

STAROST I POL RODITELJA			
POL	30 – 40 G.	41 – 50 G.	UKUPNO
Ženski	2	2	4
Muški	1	2	3
UKUPNO	3	4	8

Tabela 48: Struktura fokus grupe 4 (roditelji učenika cetinjske gimnazije) u odnosu na starost i pol.

Ovo je grupa roditelja sa vrlo različitim profesijama (Tabela 49).

ZANIMANJE	#
Programer	1
Profesor	1
Inženjer	1
Ekonomista	2
Medicinska sestra	1
Domaćica	1
UKUPNO	7

Tabela 49: Struktura Fokus grupe 4 u odnosu na zanimanje roditelja (Mašinska škola Nikšić).

Najviše roditelja ima srednju školsku spremu (Tabela 50).

ŠKOLSKA SPREMA	#
Osmogodišnja škola	2
Srednja stručna sprema	5
Visa stručna sprema	1
Nepoznato	2
UKUPNO	10

Tabela 50: Obrazovanje grupe roditelja učenika Gimnazije-Cetinje.

Samo jedan roditelj ove grupe nije zaposlen (Tabela 51).

ZAPOSLENOST RODITELJA			
POL	ZAPOSLEN/A	NEZAPOSLEN/A	UKUPNO
Žene	3	3	6
Muškarci	1		1
UKUPNO	4	3	7

Tabela 51: Zaposlenost roditelja učenika Gimnazije sa Cetinja.

- Svi roditelji žive na Cetinju.
- Svi roditelji u ovoj grupi su u braku.
- Svi roditelji koji su se izjasnili o svojoj nacionalnoj pripadnosti su Crnogorci (Tabela 52).

NACIONALNA PRIPADNOST		
CRNOGORCI	NEPOZNATO	UKUPNO
6	1	7

Tabela 52: Nacionalna opredijeljenost grupe roditelja sa Cetinja.

Majke u ovoj, kao i u ostalim grupama, niti imaju niti nose oružje. Jedan otac iz ove grupe napisao je da ima oružje, a niko da nosi oružje (Tabela 53).

	POSJEDOVANJE I NOŠENJE ORUŽJA				UKUPNO
	POL RODITELJA				
	Ž		M		
	DA	NE	DA	NE	
Posjedovanje		4	1		5
Nosenje		4		2	6

Tabela 53: Iskustvo posjedovanja i nošenja oružja grupe roditelja Gimnazije-Cetinje.

Svi roditelji su napisali da mladi ne treba da imaju oružje (Tabela 54).

DA LI MLADI MOGU IMATI ORUŽJE (MIŠLJENJE RODITELJA)			
	Ž	M	UKUPNO
Da			
Ne	4	3	7
UKUPNO	4	3	7

Tabela 54: Odgovori roditelja cetinjskih učenika na pitanje:
Da li mladi mogu imati (posjedovati) oružje.

Dva roditelja (majke) su bila u situaciji da budu u opasnosti zbog tudje upotrebe oružja (Tabela 55).

OPASNOST OD UPOTREBE ORUŽJA U POSLJEDNJIH 6 MJESECI						
	POL RODITELJA				NEPOZNATO	UKUPNO
	Ž		M			
	DA	NE	DA	NE		
Upotreba oružja od strane druge osobe	2	2		3		7
Sopstvena upotreba oružja		2		3	2	7

Tabela 55: Opasnosti od upotrebe oružja – sopstvene i tudje – odgovori roditelja učenika Gimnazije na Cetinju.

U ovom uzorku jedan je roditelj iznio činjenicu da je za posljednjih šest mjeseci u njegovom okruženju neko stradao od posljedica upotrebe oružja (Tabela 56).

SAZNAVANJE O ŽRTVAMA U OKRUŽENJU POSLJEDNJIH ŠEST MJESECI			
	POL RODITELJA		
	M	Ž	UKUPNO
Da	1		1
Ne	2	4	6
UKUPNO	3	4	7

Tabela 56: Odgovori roditelja na pitanje:

Da li je neko iz moje bliže okoline bio/la žrtva upotrebe oružja u posljednjih šest mjeseci?

Prema odgovorima ove grupe može se kazati da je oružje tema razgovora za većinu roditelja (Tabela 57).

RAZGOVOR O ORUŽJU			
	POL RODITELJA		UKUPNO
	M	Ž	
Da	2	3	5
Ne	1	1	2
UKUPNO	3	4	7

Tabela 57: Odgovor roditelja na pitanje:
Da li sa nekim razgovarate o oružju u posljednjih 6 mjeseci?

Šta mislite o činjenici da je Crna Gora najnaoružanija zemlja u jugoistočnoj Evropi kada je u pitanju oružje u posjedu građana?

- *Da.*
- *Za mene to nije u redu.*
- *Katastrofalno.*
- *To dovoljno govori gdje živimo, zar ne.*
- *Veliki problem društva i neefikasnost u rješavanju.*

Impresija:

Svi roditelji su dali kratke procjene koje se kreću u pravcu prisutnosti oružja kao „*velikog problema društva i neefikasnosti u rješavanju*“.

Kako se osjećate u vezi sa tim?

- *Neprijatno.*
- *Nimalo prijatno.*
- *Nikako.*
- *Dvadeset posljednjih godina su nam svima takve.*
- *Pripadnik manjine „ne oružje“.*

Impresija:

Roditelji su izrazili neprijatna osjećanja potaknuta ovim informacijom i nekoliko njih je umjesto osjećanja dalo svoje komentare.

Oružje u iskustvu roditelja

- Jedan roditelj ovog uzorka (otac) napisao je da nosi oružje.
- Niko iz ove grupe roditelja ne smatra da mladi imaju razloga da nose oružje.
- Dvije majke su bile u opasnosti od tuđe upotrebe oružja.
- Jedan je roditelj iznio podatak da je za posljednjih šest mjeseci neko stradao od posljedica upotrebe oružja.
- Oružje je tema razgora većine roditelja ove grupe.

Atmosfera u toku grupne diskusije:

Ovu grupu roditelja karakterišu vrlo kratke verbalizacije, kako na evaluacionom upitniku, tako i u toku grupne diskusije. Na pitanje: „*Da li ste u toku rada u grupi mogli saopštiti slobodno svoje mišljenje?*“, svi su odgovorili sa DA. Roditelji su napisali da su se osjećali „*sasvim korektno, dobro, prijatno, korisno, ali je „tema bila neprijatna*“. Klimu u toku rada grupe opisuju kao „*toplu, prijatnu, korektnu, iskrenu, normalnu, dobru i povoljnu*“. Na pitanje „*što bi po vašem mišljenju trebalo uraditi na drugačiji način*“, bio je samo jedan predlog - „*spojiti djecu i roditelje*“. Procjena facilitatora su da su „*roditelji izuzetno prihvatili temu*“ jer je to nešto što zaokuplja njihovu veliku pažnju, pošto su zabrinuti u kakvom ambijentu odrastaju njihova djeca. Zanimaju ih pitanja vezana za motive držanja oružja u kući i motivi upotrebe oružja mladih. Atmosfera je bila tolerantna, diskusija živa, jedino je na početku radionice bila neprijatna scena, kada je jedna majka napustila radionicu jer je tema pogađa zbog nedavnog tragičnog događaja u porodici (sestrić ubio ujaka). Poslije je sve proteklo u najboljem redu.

Analiza vodećih pitanja za diskusiju

Da li smatrate da postoji bilo kakav razlog zbog kojeg danas treba imati neku vrstu oružja u svojoj kući?

U odnosu na to da li treba imati neku vrstu oružja u kući postoje dva stava ovih roditelja. Jedan je da ne postoji nikakav razlog, a drugi da treba imati oružje zbog: tradicije, zbog lova, kao poklon koji su dobili (trofej), i to što svaka kuća ima pištolj.

Da li smatrate da odrasli mogu imati bilo kakvih razloga da posjeduju oružje u svojim kućama?

Roditelji misle da djecu i mlade nije dobro usmjeravati na to da u kući treba da postoji oružje a i da oružje treba staviti van domašaja djece.

Što mislite o tome da li postoji bilo kakav razlog da mladi u svom svakodnevnom životu nose neku vrstu oružja?

Roditelji nisu vodili diskusiju fokusiranu na ovo pitanje. Oni misle da djecu i mlade nije dobro usmjeravati na to da u kući treba da postoji oružje a i da oružje treba staviti van njihovog domašaja.

Koji sve razlozi mogu motivisati mlade da upotrijebe oružje?

Diskusija potaknuta ovim pitanjem bila je daleko produktivnija od ostalih. Međutim, ona je bila nefokusirana na problem, tako da smo dobili atomiziranu sliku koja se samo djelimično odnosila na motive upotrebe oružja (lična sigurnost, tradicija, životna ugroženost, krizne situacije) i uključuje još nekoliko rasprava koje su vezane za zakonsku regulativu, polne razlike, uticaje medija itd.)

Koji sve razlozi mogu motivisati odrasle da nose oružje?

Diskusija roditelja kretala se u različitim pravcima, od toga da ne može postojati razlog zbog kojeg odrasli ljudi mogu nositi oružje, pa do isticanja lične sigurnosti kao značajnog razloga da neko može nositi oružje. Ova grupa fokusirala se i na razgovor o izbjegavanju mogućih uticaja na odluku ljudi da nose oružje.

Rezime grupne diskusije

Stavovi roditelja prema mladima i oružju

Roditelji ove grupe verbalno saopštavaju da mladi ne bi trebalo da posjeduju i nose oružje jer za to nema razloga. Bogata lista odgovora, koji ukazuju na razloge upotrebe oružja govore o njihovom, može se reći, poželjnom stavu kada je u pitanju potreba za nošenjem i posjedovanjem oružja mladih. Iz materijala, koji je napravljen o grupnoj diskusiji, ima se utisak određene neautentičnosti odgovora.

4 Rezime

Opšti podaci

- Ovo istraživanje izvedeno je u tri crnogorska grada: Podgorici, Nikšiću i Cetinju.
- Škole učesnice u istraživanju su: OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“ i OŠ „Pavle Rovinski“ – Podgorica, Mašinska škola iz Nikšića i Gimnazija – Cetinje.
- Istraživanjem su obuhvaćene tri fokus grupe djece: grupa djece starosti 13-14g (Podgorica) sa ukupno 12 djece i dvije grupe srednjoškolaca (Nikšić i Cetinje), odnosno 25 djece starosti od 14 – 18g. Dakle, ukupno 37 učesnika.
- U ispitivanju stavova prema oružju učestvovala su i tri fokus grupe roditelja, tačnije jedna grupa roditelja djece osnovnoškolskog uzrasta (11) i dvije grupe roditelja srednjoškolaca (17) – ukupno 29 roditelja.

Karakteristike stavova prema posjedovanju, nošenju i upotrebi oružja

Uzrast 13 -14g.

- Kada se radi o stavu prema posjedovanju oružja uočava se da djeca imaju jasnu percepciju opasnosti od oružja kao i okolnosti i motiva njegove upotrebe. Posljedice, kao i vrijednosti vezane za upotrebu oružja, koje su u svjetlu dječijeg razumijevanja praćene vrlo negativnim, uznemirujućim osjećanjima, takodje su bliske dječijem razumijevanju. Svi ovi elementi, vjerovatno formiraju dominantni dječiji stav unutar ove grupe (generalno) da oružje ne treba posjedovati, sem u situacijama kada je njegova upotreba bezbjedna za ljude (sport npr.). Znači, kognitivna komponenta stava je sasvim jasna. Emocionalna šaržiranost i „negativna“ osjećanja su u skladu sa saznanjima o oružju, opasnostima i posljedicama.
- Ove kognitivno–emocionalne komponente stava najjasnije su, kako se čini, baš u ovoj najmladjoj grupi koja je u toku grupne diskusije bila najviše fokusirana na problem, a dječije iskustvo sa oružjem bilo je, uglavnom, posredno.
- Očekivalo bi se da znanje o opasnostima, koje oružje sa sobom nosi, kao i osjećanja vezana za sve te opasnosti budu u skladu i sa ponašanjem prema oružju koje iz toga proizilaze. Medjutim, izgleda da ne bismo mogli da očekujemo tu vrstu uskladenosti. Kao da postoji rascjep između znanja, opažanja i procjenjivanja, osjećanja koja ih prate i akcije, spremnosti djece da iskažu pozitivan stav prema upotrebi oružja, ako se steknu određeni uslovi ili se dijete nadje u nekim okolnostima: pod uticajem grupe, u potrebi da se osveti ili ako izgubi kontrolu nad sobom ili prema sebi.
- U odnosu na posjedovanje oružja odraslih, djeca imaju ambivalentan stav koji je iskazan kroz navodjenje razloga i za i protiv posjedovanja oružja.
- U odnosu na nošenje oružja od strane odraslih već se zapažaju polne razlike u odgovorima djece. Za razliku od djevojčica koje smatraju da odrasli u svom svakodnevnom životu ne treba da nose oružje, dječaci nalaze razloge kojima, u određenim okolnostima, podržavaju nošenje oružja od strane odraslih osoba.
- Kada se radi o upotrebi oružja, može se reći da djeca diferenciraju značajan broj uzroka ili motiva zbog kojih odrasli upotrebljavaju oružje.

Uzrast 15 - 18g.

- Kada je u pitanju starija grupa djece i njihovi stavovi prema oružju (grupa srednjoškolaca iz Nikšića) može se kazati da je rascjep između znanja, opažanja i procjena opasnosti od oružja i spremnosti da se ono upotrijebi još veći i dublji.

- Stiče se utisak da stavovi mladih ove grupe imaju više deklarativni karakter i u skladu su sa očekivanim, a manje stvarnim vrijednostima. U prilog ovog navoda su iskustva djece sa posjedovanjem oružja i njihovi stavovi protiv njegovog posjedovanja.
- U odnosu na nošenje oružja i znanja o razlozima zbog kojih ne treba nositi oružje, takodje, postoji nesklad ili rascjep.
- U odnosu na upotrebu oružja, mladi ovog uzrasta imaju značajno više odgovora koji ukazuju na motive ili razloge njegove upotrebe i značajnije su u neskladu sa stavom da „mladi ne treba da posjeduju oružje“. U pogledu kvaliteta ovih motiva prepoznaju se vrlo ozbiljni razlozi koji uključuju i neke vrijednosti i relacije odraslih, autodestruktive tendencije i socijalno-patološke pojave.
- Što se tiče stava mladih prema posjedovanju oružja odraslih, s jedne strane, on je realističan i oružje se odobrava kao dio rekreativnih ili profesionalnih aktivnosti. S druge strane, mladi razvijaju i druge vrijednosti i motive kojima opravdavaju posjedovanje oružja kao što su: slika o sebi koja je u okvirima posebne važnosti ako se nosi oružje, (što je važno za neke socijalne grupe), tradicionalne vrijednosti i strah od ugroženosti, osvete i, nerijetko, krvne osvete.
- U pogledu nošenja stav mladih je takav da oni smatraju da odrasli ne treba da nose oružje. Djeca i mladi imaju gotovo identičan stav prema upotrebi oružja odraslih.
- Stav djece i mladih da ne treba koristiti oružje je isti, odnosno oni smatraju da ni jedna od ovih starosnih grupa ne treba da koristi oružje.
- U poredjenju prema ostalim grupama, u okviru cetinjskog uzorka, pojavljuje se daleko manja konzistentnost stavova prema posjedovanju, nošenju, a posebno prema upotrebi oružja.
- Stav cetinjske grupe u odnosu na posjedovanje oružja nije integrisan, odnosno prilično je konfuzan, naročito kada je u pitanju konativna komponenta stava.
- Unutar istog uzorka, stav u odnosu na nošenje oružja je jasniji, („mladi ne treba da nose oružje“), ali zbog klime u kojoj je iskazan, kao i s obzirom na njegovu koliziju sa posjedovanju oružja i nošenjem oružja od strane dijela grupe, djeluje neautentično.
- Stiče se utisak da mnogobrojni motivi, praćeni intenzivnim osjećanjima, a vezani su za, u suštini, socijalno patološke pojave, prilično snažno i brzo sužavaju prostor i mogućnosti traženja alternativa u kritičnim situacijama i prihvataju se kao nužnost ili odbrana bazične sigurnosti i kao takvi se i održavaju.
- Sa uzrastom stavovi postaju konfuzniji, a iskustvo sa oružjem raste, kao i broj „susretanja“ sa njima u neposrednom okruženju na različite načine.

Roditelji

- Stav roditelja djece osnovnoškolskog uzrasta je, u cjelini gledano, prilično jasan u odnosu na posjedovanje oružja. Ova grupa kao razloge posjedovanja oružja navodi „samo sportske“, ali i ostale kao što je „očuvanje privatnosti i čuvanje ličnosti i imovine“.
- Njihov stav prema posjedovanju oružja od strane mladih takodje je jasan. Kao što je već rečeno, roditelji su protiv toga da mladi treba da posjeduju oružje, ali, da li njihova napomena da će djeca sama praviti izbore (u pogledu posjedovanja oružja) kada odrastu, može upućivati na njihovo kolebanje u pogledu vrijednosti koje oružje ima u životu ljudi.
- Izražavaju strah da mlade u odluci da upotrijebe oružje mogu opredijeliti različiti uticaji (dokazivanje u lošem društvu, narkotici, nedostatak adekvatne komunikacije na relaciji roditelj – dijete, filmovi sa agresivnim sadržajem itd).

- Roditelji srednjoškolske djece (grupa iz Nikšića), koja je pretežno ženska, ima najkonzistentnije stavove, kako u pogledu posjedovanja i nošenja, tako i u pogledu upotrebe oružja. Stav ove grupe je da oružje ne treba imati, nositi i koristiti. Ovi roditelji su naveli preciznu listu svih motiva koji mogu biti u pozadini upotrebe oružja, ali kao situacije na koje je teško uticati. Njihovi stavovi o odraslima i oružju su na isti način opredijeljeni prema objektu stava.
- Stavovi prema oružju roditelja cetinjskih srednjoškolaca su procijenjeni na osnovu vrlo siromašnog materijala, odnosno verbalizacija grupne diskusije. Na sve direktne podsticaje (pitanja) dobijeni su odgovori da mladi ne treba da imaju, nose ili upotrebljavaju oružje. Prepoznatljiva je nevjerica oko prisutnosti oružja u našoj sredini, posebno, njihovom gradu u prilično inhibirajućoj atmosferi koju je u najvećoj mjeri prouzrokovala zatvorenost, pasivni članovi, posebno ženski dio grupe. Sadržaji motiva upotrebe oružja (krvna osveta se pominje nekoliko puta), kriminogeni faktori uz nezadovoljstvo funkcionisanjem sistema legalne zaštite, odnosno zakona.
- Stiče se utisak da bi roditelji zaštitili djecu od prisustva oružja u njihovim životima, ali sami nisu spremni da se odreknu “zaštite” te vrste pri čemu, niti oni, a niti ostale grupe roditelja nisu sasvim osvijestili svoju ulogu, tj ulogu sopstvenih modela ponašanja kao podsticajnu u mnogo većoj mjeri od zabrana koje upućuju mladima.

5 Preporuke

Škole uključene u projekat prepoznale su manje ili više problem djece i oružja u školama, kao i sama djeca i roditelji, što se može vidjeti iz materijala sa diskusionih grupa. Uprave su vrlo raspoložene da prihvate preventivne programe. Tačnije, cetinjska škola je u odnosu na mogućnost sprovođenja preventivnog programa bila ambivalentna (preventivni program i „da i ne“). Podaci dobijeni ovim participativnim istraživanjem stvaraju određenu sliku o ulozi oružja u populaciji mladih koja nije progresivna u odnosu na dječiji razvoj, kako sa stanovišta aktuelnih zbivanja, tako i sa aspekta perspektive, prije svega usvajanja vrijednosti, modela ponašanja i pravljenja izbora. Sigurno je da djecu treba usmjeravati prema drugim vrijednostima i modelima ponašanja uz oslobadjanje od pozicije ugroženosti u okruženju i premještanja lokusa kontrole unutar pojedinca ili grupe kojoj oni pripadaju.

Mislím da bi preventivni program trebalo da sadrži nekoliko segmenata:

- 1) Stimulisanje i razvijanje aktivnosti kojima bi mladi, nastavnici i roditelji stvorili svoje, zaštićenije okruženje i pokušali da promovíšu konstruktivnije vrijednosti od postojećih.
- 2) U osnovi ovih aktivnosti su bazičnije socijalne vještine koje, takodje, treba uključiti u školske aktivnosti (vještine nekonfliktne komunikacije, izgradnja kooperativnih odnosa, učenje afirmativnog izražavanja u socijalnim interakcijama, uvažavanje različitosti, razvoj empatije i moralnog sudjenja kao i strategije rješavanja konflikata na nenasilan način).
- 3) Na širem planu - povećati nivo znanja i svjesnosti o problemu djece i oružja kroz kontinuirane aktivnosti.

Anex A - Fokus grupa 1

1 Fokus grupa 1 - djeca od 13-14 g.

Datum: 10.10.2006. godine

Škola: OŠ "Božidar Vuković Podgoričanin"

Mjesto: Podgorica

Vrijeme trajanja fokus grupe: dva školska časa

Cilj fokus grupe: Istražiti, ispitati karakteristike stavova djece i mladih prema oružju (prema posjedovanju, nošenju i upotrebi oružja).

Voditelj i zapisničar fokus grupe: Radoje Novović, Dijana Popović-Gavranović.

2 Bilješke sa diskusije u fokus grupi djece starosti 12-14 godina - uzrast VII i VIII razreda OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“

Vodeća pitanja za diskusiju:

- Smatraju da je naša zemlja veoma naoružana, ne čude se što smo među najnaoružanijima.
- Dječak pita na kojem uzrastu djeca najviše koriste oružje.

Da li mislite da postoji bilo kakav razlog zbog kojeg treba omogućiti mladima da posjeduju oružje?

- Nema razloga (djevojčice).
- (M) Nema razloga, jer je oružje opasno. Na primer, neka ljuta osoba može da ubije druga. Ja posjedujem lovačku pušku, prošao sam test za lovački ispit - kako se treba ponašati s oružjem, maloljetnici ne smiju da koriste oružje, mada nam stariji daju kad tražimo.
- Ne, zbog nezrelosti i brzine u razmišljanju.
- Ne, opsuje ga neko i može da ubije.
- Ne, ne znaju da rukuju oružjem.
- Ne, mogu da postanu kriminalci, da završe u zatvoru.
- Moj rođak je imao 15 godina kada je imao pištolj, koji je nosio radi odbrane (izbjeglica, pa je morao da se brani).
- Ne, glavni test za uzimanje oružja je vojska (odsluženje vojnog roka u toku kojeg nauči da rukuje oružjem).
- Nema razloga.
- Ne, čuo sam da u SAD djeca mogu da nose oružje i brane se kad ih neko napadne, ali mislim da to nije u redu.
- Ne, bolje da posjeduju kompjutere.
- Ne, opasno je.
- Ne, neko može iz šale da upotrijebi, a posljedice su strašne.
- Ne, izloženi smo opasnosti, ali oružje nikad ne treba da koriste.

Da li smatrate da odrasli mogu imati bilo kakvih razloga da posjeduju oružje u svojim kućama ?

- Da, ako uredi testove o strpljenju i razmišljanju; vidio sam na "skrivenoj kameri u Rusiji" kako se neko iznervirao i ubio čovjeka.
- Da, ali da bude legalno i da kriju od djece i da znaju da rukuju.
- Da, ako imaju dozvolu.
- U mnogim kućama u Gusinju svi imaju puške, pištolje, automatske puške i drže ih u domašaju djece.
- Da, ali da ne drže puške, nego samo male pištolje-za odbranu,
- Da, ali da ga upotrijebe u samoodbrani.
- Da, odrasli koji posjeduju oružje imaju standardno (stabilno) razmišljanje.
- Ne, osim na područjima gdje ima puno kriminalaca i gdje su ratovi, a kod nas ne, na selima da, gdje su osvete.
- Znam da je jedno selo dobrovoljno predalo policiji tri hiljade pušaka.
- (Ž) Potrebna je zaštita i odbrana, ali posjedovanje oružja ne.
- (Ž) Potrebno je da se odrede domaćinstva koja bi mogla da imaju oružje (vojska, policija), koji se bave takvim poslom i mogu ga upotrijebiti na razne načine.
- (Ž) Ne, na svadbama se koriste bez obzira na posljedice.
- (M) Kad bi policija radila svoj posao, drugi ne bi imali potrebe za oružjem.
- (Ž) Da, kada je potrebno, ako umiju da ga koriste.

- (Ž) Da, u situaciji kada su u opasnosti, za odbranu, za svaki slučaj.
- (Ž) Da, stariji ljudi, ali ne da ga koriste, samo u samoodbrani.
- (Ž) Mnogi drže oružje bez obzira na opasnost.
- (M) Da se vrši pametniji razgovor, sudskim putem da se rješavaju sukobi, zamijenio bih oružje s “lijepa riječ gvozdena vrata otvara”, osim što oružje mogu da drže lovci, sportisti.
- (Ž) Kad bi bila bezbjednost u gradu, ne bi bilo potrebno, puno je nasilja u gradu.
- (M) Kada bi bila savremena tehnologija, ne bi trebalo nikakvo oružje; policija bi trebalo da odradi posao do kraja.
- (M) Da, odrasli, službena lica, policija, obezbjeđenje, za samoodbranu, a za domaćinstva ne.
- (M) Neko drži zbog tradicije.
- (M) Neko drži zbog uspomene na oca.
- (Ž) Ne, samo stariji od 40-50 godina, mlađi od 20 nikako, razne priče u gradu mogu uticati na to da drug ubije druga.
- (M) Stariji su zreliji, ali ne svi.
- (M) Da se napravi pištolj za domaćinstva koji će samo ošamutiti za kratko vrijeme.
- (Ž) Kad bi bila potpuna sigurnost, ni jednoj porodici ne bi bio potreban pištolj i obavezno treba da se drži van domašaja djece.
- Što mislite o tome da li postoji bilo kakav razlog da mladi u svom svakodnevnom životu nose neku vrstu oružja?
- (M) Ne, mladi ne treba da ulaze u sukobe, nego da izbjegavaju sukobe.
- (Ž) Ako im neko prijeti, ima dosta takvih slučajeva.
- (M) Otimaju djecu.
- (M) Kad neko nelegalno posjeduje oružje i kad mu “dune” puca u bilo koga, ne može da se strpi.
- (M) Ja idem u lov.
- (M) Ako trenira sport (streljaštvo).
- (Ž) Iako je sportista, nema razloga za to.
- (M) Ja bih nosio svakodnevno kad bi prijetili meni i mojoj porodici.
- (M) Kad bih htio da se osvetim.
- (M) Postaviti kamere i brza reakcija policije pa ne bi trebalo.
- (M) Jedan čovjek je ubio dvojicu, na selu, to bi moglo i dijete, treba uvesti lasersku kontrolu.
- (M) Ne, svaki navijač na utakmici ima nož, ne b ni trebalo ići na utakmice.
- Razlika je u vatrenom i hladnom oružju.
- (M) Ne, treba da poznaju društvo s kojim izlaze i da se bave sportom.
- (M) Ne.
- (M) Ne treba, jer smo bezbjedni.
- (M) Da, u šumi.
- (Ž) Nema nikakvog razloga.
- (Ž) Sukob treba da riješe roditelji, ne oružjem.
- (Ž), Sukob riješiti riječima.
- (Ž) Ako kraj nije bezbjedan, bolje je preseliti se, obratiti se za pomoć.
- (M) Policija da zatvori ilegalne prodavnice da mladi to ne koriste

Da li odrasli imaju bilo kakav razlog da nose oružje u svom svakodnevnom životu?

- (M) Ako je neko u porodici nasilan.
- (Ž) Ne svakodnevno (sve djevojčice).
- (M) Nosim ako voli, ali ne treba, nema rata, krvne osvete, možemo da živimo mirno.
- (M, u većini) Ne.
- (M) Ne, ako je neka važna ličnost, ako je nekome nešto učinio, ako mogu da ga napadnu zbog toga.
- (Ž) Ne, samo u kući.
- (Ž) Ne, nigdje, neko iz zadovoljstva, da pokaže da je viši, bolji, za odbranu, opasnost je uvijek tu, ali ne treba.
- (Ž) Ne, bezbjedniji smo od drugih država.
- (Ž) Ne-generalno, da ako je imao obračun pa se boji.

- (Ž) Nismo bezbjedniji ako smo 2. u svijetu po oružju; svaka kuća ima oružje i može da ga koristi; ne treba, ubiti čovjeka je strašno.
- (M) Podgorica se vodi u Evropu pa treba da nose oružje, na selu ne.
- (Ž) Sve zavisi od osobe.
- (M) Video igrice treba smanjiti-utiču na svijest djece da nešto urade.

Koji sve razlozi mogu motivisati mlade da uprijebe oružje?

- (M) Čuo sam od druga da je u SAD postojala igrica Andreas, s velikom upotrebom oružja, djeca su se ugledala na taj lik koji je ubijao i pucala na druge, na automobile.
- (M) Ako društvo nosi i on nosi.
- (Ž) Kad bi mi neko naučio ja bih to uradila.
- (Ž) Osvetila bih se na neki način (tri djevojčice).
- (M) Slažem se za osvetu, ali ne da mladi koriste oružje.
- (M) Krvna osveta je izbačena, ne treba da se koristi oružje.
- (Ž) Treba u zabačenim mjestima, u plemenima krvna osveta još postoji, u gradu ne treba.
- (M) Gdje su fanatici.
- (Ž) Osveta, da se pokaže u društvu, kad ga društvo omalovažava i on to uradi.
- (M) Ja bih to prepustio pravdi-sudu, ne bih isprljao ruke krvlju.
- (M) U Gusinju su nekom čovjeku ukrali pasulj, on je izašao s unukom, dao je unuku pištolj i on je pucao da spriječi krađu.
- (M) Milicija treba da reaguje.
- (M) Pod uticajem droge, pića.
- (M) Pod uticajem sredine, ako svi to rade.
- (M) Kad bi živio u Beogradu nosio bih, čuo sam da se tamo puca i da je opasno (nije nikad bio u Beogradu).
- (M) Obračun bandi je bio, a dva djeteta su se našla između njih i na njih su pucali, u takvim situacijama treba imati oružje.
- (M) Neko ubije člana porodice pa onda sebe (djeca negiraju samoubistva u Crnoj Gori).
- (M) Ako mu se dosadio život, ima takvih.
- (Ž) Ubije se neko ko je poremećen.
- (M) U Plavu se prošle godine ubila puškom djevojčica.

Koji sve razlozi mogu motivisati odrasle da upotrijebe oružje?

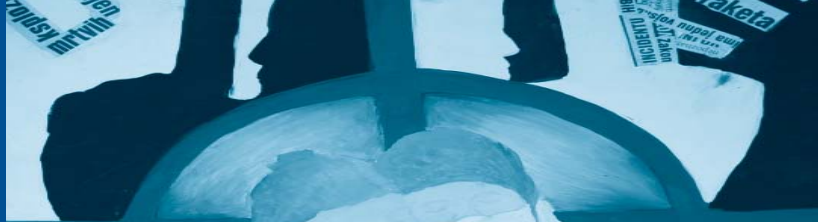
- (M) Da zaštiti dijete od droge. Na primer,neko djetetu nudi drogu, roditelj ubije dilera.
- (Ž) Da zaštiti dijete.
- (M) Na Kakaritskoj gori je čovjek ubio kćerku zbog momka, ona je učila u našoj školi, to nije trebalo (svi).
- (M) Djeca se pobiju u školi, dodje roditelj, udari dijete, njegov otac se naljuti i obračuna se.
- (M) Kad se napije čovjek, kad je pod drogom.
- (Ž) Mentalno poremećeni.
- (M) Na ekskurziji dijete slomi ruku, roditelj napadne profesora.
- (Ž) Na veselju može nekog da ubije.
- (M) Krađe, pljačke.

3 List za evaluaciju(ispunjavaju djeca)

Molimo vas da, sto je iskrenije moguće, odgovorite na niže postavljena pitanja. Ovaj upitnik je anoniman. Znaci, ne treba da se potpisujete. Hvala na saradnji!

Da li ste u toku rada u grupi mogli slobodno saopstiti svoje mišljenje?

- Mogla sam slobodno da se izjasnim u toku razgovora o svakoj temi.
- Da.
- Da, naravno.
- Da, naravno, bez ikakvog uticaja sa strane.
- Jesam.
- Pa da, zašto da krijem nešto što bi trebalo da se zna.

- Da, svi smo mogli da slobodno saopštimo svoje mišljenje.
- Mogla sam u potpunosti da iznesem svoje mišljenje.
- Da, jer sve o čemu smo govorili imalo je veze sa onim što se dešava u svakodnevnom životu.
- Da.
- Pa, pitanja su bila malo teška za odgovor, jer je stalno imalo ono (ali zašto). Bio sam iskren i slobodan.
- Da, naravno!

Kako ste se osjećali u toku razgovora u grupi?

- Dobro, zato što sam mogla da kažem sve što mislim.
- U toku razgovora osjećali smo se sigurnijim i bezbjednijim.
- Osjećala sam se opušteno jer sam imala dozvolu da kažem sve što mislim.
- Pa, malo sam imao tremu, jer mi je prvi put da npr. "predstavim" mlade Crne Gore.
- Osjećao sam se dobro i čak sam ponešto naučio.
- Osjećao sam se fino jer smo svi podijelili svoja mišljenja.
- Ja sam se osjećao odgovornim i stabilizovan iznoseći svoje mišljenje.
- Ja sam se dobro osjećao.
- Opušteno, prijatno, super.
- Osjećao sam se prijatno, kao na nekoj "konferenciji za štampu".
- Zadovoljno, jer sam mogla da kažem ono što mislim.
- Ja sam se dobro osjećala.
- Opušteno, prijatno, super!

Kako bi opisali klimu u grupi u toku vođenja razgovora?

- Ja sam bio zagrijan i pomalo tremiran zbog ovih pitanja.
- Klima je bila dobra, tj. svi su bili zainteresovani za pitanja.
- U grupi je bilo super. Razmjenjivali smo mišljenja.
- Klima, odnosno atmosfera je bila veoma opuštena.
- Bili smo veoma slobodni, uglavnom.
- Bilo je dobro. Svi koji su bili tu dobro su se ophodili prema svima nama.
- Znači, klima u toku vođenja razgovora je bila veoma prijatna. Svi smo rekli svoje mišljenje.
- Atmosfera uopšte nije bila napeta. Svi su govorili ono što misle. Nisu bili primorani na to.
- Pa bilo je mirno. Poneko se ubacivao u razgovor, ali su ovi ljudi bili dobri prema nama i sve je izgledalo kako treba.
- Svi smo bili opušteni i i saopštavali smo svoja mišljenja.
- Bilo je baš super, tečan razgovor i lijepa priča.

Šta je, po vašem mišljenju, trebalo uraditi na drugačiji način?

- Po mom mišljenju, radije bih upotrijebio lijep razgovor nego oružje.
- Po meni nije ništa.
- Sve je uradjeno kako treba, po mom mišljenju.
- Po mom mišljenju, sve je bilo u redu.
- Možda neka djeca nijesu rekla sve što su htjela.
- Mislim da je sve bilo prikladno na tu temu i da ne treba ništa promijeniti.
- Trebalo bi da je izabrano nekoliko odjeljenja da bi više osoba iznosilo svoje mišljenje, jer od 12 učenika ne može isto da važi za svu djecu ove škole.
- Mislim da je sve uradjeno kako treba i da su pitanja odlično postavljena.
- Pa ništa nije trebalo uraditi. Svi smo bili aktivni. Možda je trebalo malo više tema.
- Ništa.
- Mislim da je sve uradjeno kako treba i da su pitanja odlično postavljena.
- Po meni baš ništa. To je sve dobro. Pitanja su nas dovela u neku normalu da ne koristimo oružje.

Koja tema (od ponudjenih) tema za razgovor je za vas bila posebno interesantna?

- Meni je mila tema da mladi ne nose oružje i da ga nikad ne upotrijebe.
- Po meni je bilo interesantno pitanje: „Da li djeca treba da koriste oružje?“ Ja mislim da to meni ne treba.

- Tema „Kada se treba upotrijebiti oružje?“
- Za mene je bilo vrlo interesantna tema „šta bi motivisalo mlade da nose oružje“.
- Da li mladi treba da nose oružje?
- Tema: „Da li bi djeca našeg uzrasta morala nositi oružje?“
- Posebno interesantna tema bila je da mladi nose svakodnevno oružje.
- Koji su razlozi da djeca u svakodnevnom životu koriste oružje?
- Kada smo govorili da li postoji ikakav razlog da mladi nose oružje, pa čak i da ga kloriste.
- Za mene, bilo je najinteresantnija tema o tome da ne treba nositi oružje.
- Nošenje i upotreba oružja kod građana.
- Korištenje oružja od strane mladih osoba.

Da li postoji neka tema za koju ste posebno zainteresovani, a tiče se mladih i oružja?

- Zainteresovala me je tema upotreba oružja i nošenja kod mladih.
- Pa, po meni, ne postoji.
- Da li ima neki razlog da mladi (osobe koje su mladje od 18g.) koriste oružje (dobar, opravdan razlog).
- Možda tema: „Šta bi se desilo da mladi upotrijebe oružje?“
- Ne mislim da smo obradili sve teme što se tiče mladih i oružja.
- Ja mislim da ne.
- Pa, postoji tema: „ Mladi nose oružje svakodnevno“.
- Kako spriječiti upotrebu oružja i sprovesti mjere opreza za svu djecu?
- Ne postoji, jer sve što me interesovalo danas smo razjasnili.
- Da li ima djece u Crnoj Gori koja posjeduju oružje a da se to javno zna?
- Nošenje oružja od strane mladih. Mislim da bi to trebalo suzbiti na najmanji mogući nivo.
- Postoji. To je veliko korištenje oružja u Crnoj Gori, odnosno, baratanje sa njim.

4 Pitanja za facilitatora i kofacilitatora

Kakva je po vašem mišljenju bila atmosfera u grupi u toku vođenja grupne diskusije?

Djeca su bila zainteresovana, slobodna, spontana, aktivna, veoma motivisana za učešće u grupnoj diskusiji.

Atmosfera je bila odlična za diskusiju o ovoj problematici. Razgovor i razmjena mišljenja su bili na takvom nivou da se moglo zaključiti da su djeca bila živo zainteresovana za ovaj način rada i za ovu temu.

Kako su teme za razgovor (vodeća pitanja) bile prihvaćene od strane djece?

Veoma dobro.

Tema je bila izuzetno interesantna za djecu i odlično su je prihvatila.

Koje je pitanje (tema) razvilo najveću diskusiju u toku razgovora u grupi?

Tema: Postoji bilo kakav razlog da mladi u svom svakodnevnom životu nose neku vrstu oružja. Motivi koji mladi navode kao razloge da koriste oružje.

Podatak da je Crna Gora po broju naoružanja po glavi stanovnika druga u svijetu iza SAD – a, bio je, sam po sebi, izuzetno interesantan podatak, kao i motivi koji navode mlade da koriste oružje.

Da li je bilo pitanja koja su bila malo interesantna za članove grupe?

Ne.

Nije bilo neinteresantnih pitanja.

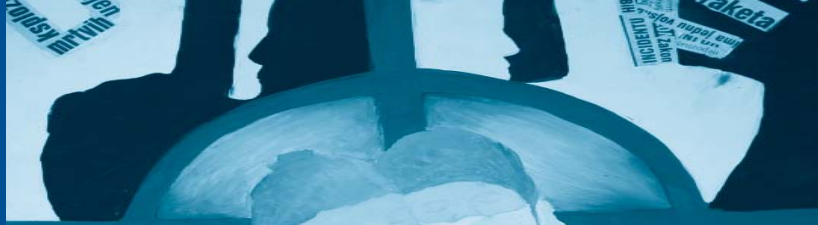
Koji je lični utisak facilitatora (kofacilitatora) o grupnoj dinamici, odnosno o dešavanjima u grupi?

Djeca su bila zadovoljna učešćem u grupi, funkcionisali po pravilima grupnog rada, uvažavajući jedni druge, bilo je dovoljno prostora da svako izrazi svoje misli i osjećanja.

Bilo je sve u najboljem redu, naravno, neki su više pričali i stalno tražili riječ, ali su svi imali priliku da o svim pitanjima iskažu svoj stav. Grupna dinamika je bila pod kontrolom, koja je obezbjeđivala da svi iskažu slobodno svoj stav, a da razgovor protekne u demokratskom duhu i tolerantnoj atmosferi.

Facilitator: Radoje Novović

Kofacilitator: Dijana Popović-Gavranović

5 Generalna opservacija škola

Broj učenika: 1459

Broj profesora: 24¹

Broj nastavnika: 35

Broj učitelja: 8

Zabilježiti napomene, odnosno, listu svih opservacija za koje mislite da su relevantne za razumijevanje situacije i interpretiranje podataka.

Škola „B.V. Podgoričanin“ je škola koja se nalazi u naselju sa nacionalno i religijski vrlo mješovitim stanovništvom kakav je i sastav učenika a i nastavnika ove škole.

Ovo je škola koja je od početka rata na prostorima bivše Jugoslavija prihvatila najveći broj raseljene djece, prvo iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske, a zatim i sa Kosova, jer se u njenoj blizini nalaze nasilje za raseljena lica.

Škola je organizovala, najprije, neformalnu nastavu za romsku djecu kako bi ubrzala njihovo uključivanje u redovnu nastavu, zato što djeca nisu znala lokalni jezik, a mnoga od njih su i svojom starošću prešla granice osnovnoškolskog uzrasta. Trenutno, školu Božidar Vuković Podgoričanin pohađa 580 romske djece, uglavnom doseljene sa Kosova, od čega je 400 u matičnoj školi, a ostala djeca se školuju u područnom odjeljenju koje se nalazi u samom naselju gdje ona žive.

Škola se nalazi u rejonu grada gdje ima značajan broj porodica koji se nalaze u stanju socijalne potrebe. Jedan broj roditelja je u zatvoru zbog razbojništva i upotrebe vatrenog pružja, što je, svakako, značajan faktor rizika za djecu iz ovih porodica kada je upotreba oružja u pitanju.

Desi se da poneki učenik donese hladno oružje u školu, ali uprava to na vrijeme primijeti i trudi se da prati situaciju kako to ne bi bila masovna pojava. Uprava izdvojuje slučaj jednog učenika za koga smatra da je u potencijalnoj opasnosti i za upotrebu oružja od ostalih.

U školi smatraju da bi bilo vrlo korisno uvesti neku vrstu preventivnog programa i za djecu i za roditelje sprečavanje korišćenja oružja u konfliktima.

NAPOMENA:

U ovoj školi sastanak sa roditeljima zakazan je tri puta. Na prvi zakazani termin došla su četiri roditelja, a u dva zakazana termina nijedan. U razgovoru sa upravom škole saznali smo da postoji poseban problem saradnje škole i roditelja i da roditelji vrlo teško dolaze u školu, čak i kada treba pravdati časove.

Facilitator & kofacilitator: Radoje Novović i Dijana Popović-Gavranović

Datum: 10.10.2006. godine

¹ Profesori su završili četvorogodišnje studije, nastavnici dvogodišnje (viša škola). Oni su uključeni u nastavu za uzrast od IV do VIII razreda OŠ. Učitelji su uključeni u nastavni proces za uzrast od I do IV razreda i mali broj starijih učitelja ima završenu srednju učiteljsku školu, najviše je onih sa završenom višom školom, a mladji učitelji završavaju učiteljski fakultet (četvorogodišnje studije).

Anex B- Fokus grupa 2

1 Fokus grupa 2- Roditelji djece od 13-14g.

Datum: 25.10.2006. godine

Škola: "Pavle Rovinski"

Mjesto: Podgorica

Vrijeme trajanja fokus grupe: 60 minuta

Cilj fokus grupe: Istražiti, ispitati karakteristike stavova djece i mladih prema oružju (prema posjedovanju, nošenju i upotrebi oružja).

Voditelj i zapisničar fokus grupe: Radoje Novović, Dijana Popović-Gavranović.

2 Bilješke sa diskusije u fokus grupi roditelja djece uzrasta od 13-14 godina-uzrast VII, VIII (jedan roditelj IV) razreda OŠ „Pavle Rovinski“ u Podgorici.

Vodeća pitanja za diskusiju:

Da li smatrate da postoji bilo kakav razlog zbog kojeg danas treba imati neku vrstu oružja u svojoj kući?

- (Ž) Ne.
- (Ž) Moj suprug je lovac, smatram da, u tom slučaju, treba, a ne svi da posjeduju oružje, zbog djece nije dobro.
- (Ž) Mogu da imaju lovci, a ostali mogu i ne moraju.
- (M) Sa aspekta privatnosti i čuvanja ličnosti i imovine bi trebalo. Možda ne može sve država da obezbijedi pa se u okviru zakonskih uslova (nositi ne, posjedovati da) može dozvoliti (po dozvoli nadležnog organa).
- (M) Tradicija, od davnina je tako, što je opet i individualno. Ja ne volim oružje i smatram da to ne treba.
- (M) Zakon o oružju postoji, ali nije istražena javnost kada se pravio zakon. Zakon o oporezivanju imovine treba da tretira i posjedovanje oružja i to treba da bude dobro oporezovano. To je Srbija dobro regulisala: oporezovala lovačko, sportsko, vatreno oružje, pa svi žele da se riješe oružja. Ja sam protiv tradicionalnog posjedovanja oružja, treba odobriti samo u sportske i rekreativne svrhe, a imamo krivolov, pa bi i tu trebalo ukinuti pravo na posjedovanje oružja. Neki posjeduju oružje i zbog nekih agresivnih karakteristika.
- (Ž) Ne, protiv sam, imam djecu zbog kojih ne bih držala oružje.
- (Ž) Ne, nismo nikada imali u kući oružje, ne treba ga posjedovati.
- (M) Ja imam oružje, vratiću ga kad mi onaj koji mi ga je dao da nalog da mi se oduzme. Ne funkcionišu < institucije sistema, društvo nije sazrelo, ne pruža zaštitu. Imam oružje, ne nosim ga, a dok se smjelo nositi, nosio sam.
- (M) Zabranjeno je da se nosi, ali pruža sigurnost, treba da se drži u kući.

Mislite li da djecu i mlade treba usmjeravati na to da je dobro imati oružje u svojoj kući?

- Ni u kom slučaju (svi).
- (Ž) Doći će vrijeme kad djeca sazriju pa će oni sami o tome odlučiti.
- (M) Valjda će djeci biti bolje vrijeme pa im neće trebati.

Postoji li bilo kakav razlog zbog kojeg bi nosili oružje u svakodnevnom životu?

- (M) Onaj koji je nešto skrivio, pa očekuje da mu se neko osveti.
- (M) Ne slažem se, oružje nose oni koji napadaju.
- (Ž) Nose ga oni koji se hvale, bjesne.
- (Ž) Ne može se izaći u kafić, zbog male svađe se vade pištolji.
- (M) Zakači u prolazu nekoga, puca i rani ga (to se desilo u Beogradu).
- (Ž) Treba zabraniti, pogotovo mladima, a roditelji da sakriju od djece oružje.
- (M) Ne javnom mjestu ne, što i zakon ne dozvoljava, mi smo izglasali taj zakon, pa je ova priča suvišna.

Da li smatrate da mladi imaju razloga da nose oružje?

- Ne (svi) ni u jednom slučaju.
- (M) Smatram da će doći vrijeme da niko neće nositi oružje.

Koji sve razlozi mogu motivisati mlade da uprijebe oružje?

- (M) Dokazivanje, narkotici, piće.
- (M) Agresivni filmovi.
- (Ž) Period odrastanja, ne misle o tome šta rade.

- Da li oružje treba držati u kućama.
- Tema – od djece treba sakriti oružje.
- Pa, uglavnom sve teme koje smo obradili bile su interesantne.
- Da li uopšte treba imati oružje ili ne.
- Ne bih izdvojila ni jednu temu da nije bila interesantna. Naprotiv, sve je bilo poučno i veoma interesantno.
- Razlozi za upotrebu vatrenog oružja.
- Da li mladi treba da nose oružje.
- Prva tema - Da li mislite da postoji bilo kakav razlog zbog kojeg treba omogućiti mladima da posjeduju oružje?
- Da li djeca treba da posjeduju oružje?

Da li postoji neka tema za koju ste posebno zainteresovani, a tiče se mladih i oružja?

- Kako spriječiti mlade da nose oružje?
- Odnos omladine prema oružju.
- Ne.
- Samo da treba strogo zabraniti nošenje oružja mladima.
- Oružje treba imati samo u sportsko rekreativne svrhe, a ako se već po postojećem zakonu omogućava posjedovanje, onda ga treba oporezovati više od ostale imovine.
- Kako ih odučiti (mlade) od bilo koje vrste oružja i spriječiti ih od upotrebe i korišćenja oružja.
- Komunikacija u porodici i školi o ovoj temi.
- Uglavnom su sve teme bile obuhvaćene.
- Da djeca imaju čas na kome se može govoriti o oružju.
- Kako sprovesti zakon da niko, sem službenih lica, ne može posjedovati oružje.

4 Pitanje za facilitatore i kofacilitatore

Kakva je, po vašem mišljenju, bila atmosfera u grupi u toku vođenja grupne diskusije?

Roditelji su slobodno iznosili svoje mišljenje, spontano se uključivali u razgovor, bili veoma zainteresovani tokom čitave radionice.

Roditelji su se početno ustručavali, zatim slobodno iznosili svoje mišljenje, spontano se uključivali u razgovor, diskretno upućivali na to da je nošenje oružja prečutno odobreno, kao i mnoge kriminalne radnje.

Kako su teme za razgovor (vodeća pitanja) bile prihvaćene od strane roditelja?

Sve teme su bile dobro prihvaćene.

Koje je pitanje (tema) razvilo najveću diskusiju u toku razgovora u grupi?

Da li smatrate da mladi imaju razloga da nose oružje.

Koji razlozi mogu motivisati mlade da uprijebe oružje.

Da li je bilo pitanja koja su bila malo interesantna za članove grupe?

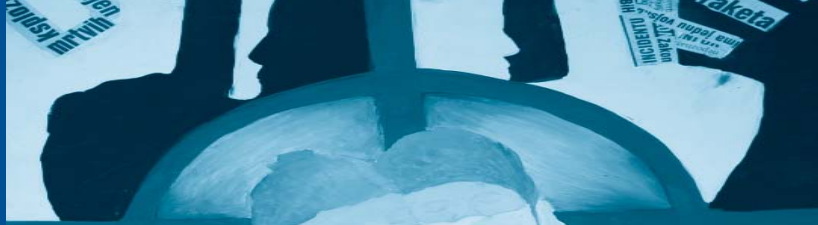
Ne.

Koji je lični utisak facilitatora (kofacilitatora) o grupnoj dinamici, odnosno o dešavanjima u grupi ?

Učesnici su došli prije početka radionice i prije voditelja, a voditelji 10 minuta prije početka rada. Svi su podjednako učestvovali u grupnoj diskusiji, bili zainteresovani, aktivni, motivisani, saradivali s voditeljima, učestvovali u diskusiji na sve zadate teme. Čekaju da neko krene prvi, zatim ga podrže u iskazanom stavu. Bojazan učesnika da se ne razvije diskusija o dnevno-političkim zbivanjima. Zainteresovanost za učešće u svemu što se tiče njihove djece, uz naglašavanje izgubljene uloge škole u zaštiti djece od nasilja u okviru škole (školskog dvorišta), pa roditelji sami rješavaju problem vršnjačkog nasilja („obračun“ s djetetom koji vrši nasilje nad njegovim djetetom). Ističu nezainteresovanosti većine roditelja (mali odziv roditelja je i na roditeljskim sastancima). Većina učesnika ima visoko obrazovanje.

Facilitator: Radoje Novović

Kofacilitator: Dijana Popović-Gavranović

5 Generalna opservacija škola

Broj učenika: 1290

Broj nastavnog osoblja: 90

Broj odjeljenja: 44

Iz razgovora s direktorom škole: do sada nisu imali problema s oružjem u školi; što se tiče preventivnih programa s ciljem sprječavanja upotrebe oružja i zaštite djece smatra da su programi potrebni (zbog svega što se dešava u našoj sredini). Škola je ranije imala čuvara, koji je dao otkaz i tom prilikom predao pištolj direktoru. Kad je usvojen Zakon o oružju, direktorica je predala pištolj policiji.

Ime škole: „Pavle Rovinski“

Mjesto: Podgorica

Facilitator & kofacilitator: Radoje Novović i Dijana Popović-Gavranović

Datum: 25.10.2006. godine

Zabilježiti napomene, odnosno, listu svih opservacija za koje mislite da su relevantne za razumijevanje situacije i interpretiranje podataka.

Odaziv roditelja je bio potpun, dio roditelja je bio iz Savjeta roditelja, a kroz grupnu diskusiju su dali odgovarajući doprinos istraživanju.

Anex C - Fokus grupa 3

1 Fokus grupa 3- djeca od 15-18 g.

Datum: 13.10.2006. godine

Škola: Mašinska tehnička škola

Mjesto: Nikšić

Vrijeme trajanja fokus grupe: dva školska časa

Cilj fokus grupe: Istražiti, ispitati karakteristike stavova djece i mladih prema oružju (prema posjedovanju, nošenju i upotrebi oružja).

Voditelj i zapisničar fokus grupe: Radoje Novović, Dijana Popović-Gavranović

2 Bilješke sa diskusije u fokus grupi mladih uzrasta od 15-18 godina-uzrast III i IV razreda Mašinsko-tehničke škole u Nikšiću

Vodeća pitanja za diskusiju:

Da li mislite da postoji bilo kakav razlog zbog kojeg treba omogućiti mladima da posjeduju oružje?

- Ne, sve djevojčice.
- (M) Ne, manje bi bilo nekih slučajeva kada ne bi imali oružje.
- (Ž, više odgovora) Ne, treba da se na drugi način rješavaju problemi.
- (Ž) Ne, ni mladi ni odrasli ne treba da posjeduju oružje.

Da li smatrate da odrasli mogu imati bilo kakvih razloga da posjeduju oružje u svojim kućama?

- (Ž) Bavljenje lovom, ali samo da se u tu svrhu koristi, sportski, za streljaštvo.
- (Ž, više odgovora) Samo u profesionalne svrhe.
- (Ž) Zbog sigurnosti.
- (Ž) S obzirom kakvo je danas vrijeme potrebno je zbog lične sigurnosti, ali samo ako je neophodno.
- (M) Ne treba da se posjeduje u velikoj mjeri i da se ne koristi često, samo za ličnu odbranu.
- (M) Zbog sigurnosti.
- (Ž) Zbog tradicije, nasljeđa.
- (M) Neko voli oružje.
- (Ž) Kolekcionari.
- (Ž) Kolekcionari ne drže metke.
- (M) Za lov i profesionalno (čija profesija zahtijeva nošenje oružja).

Šta mislite o tome da li postoji bilo kakav razlog da mladi u svom svakodnevnom životu nose neku vrstu oružja?

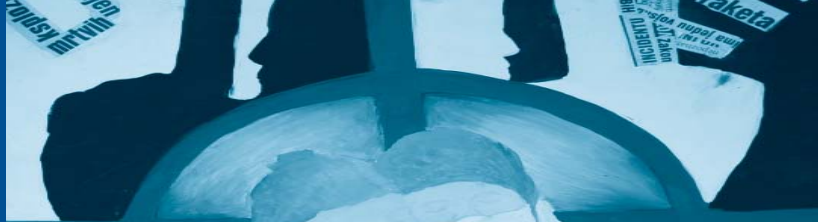
- (Ž) Ni mladi ni odrasli.
- (M) Neko ima svađu pa može doći do upotrebe oružja.
- (Ž) Ne, ali znam da mladi nose radi tuče, svakodnevno.
- (Ž) Iz dominacije, a bez potrebe.
- (M) Da svi utiču da se to ne radi: roditelji, nastavnici, ali da to mladi ne prestanu s tim iz straha od odraslih, nego iz svoje savjesti-da nekoga ne povrijede.
- (Ž) Svi se dokazuju, uzmu od roditelja, pokazuju drugoj djeci, hvale se kakav pištolj imaju.
- (Ž) To se nosi (stavovi, vaspitanje) iz kuće i prenosi na ulicu.
- (Ž) Da ispadne mangup.

Da li odrasli imaju bilo kakav razlog da nose oružje u svom svakodnevnom životu?

- (Ž) Ni mladi ni odrasli.
- (Ž) Da učine da djeca ne mogu da dođu do oružja.

Koji sve razlozi mogu motivisati mlade da uprijebe oružje?

- (Ž) Dokazivanje.
- (Ž) Svađa.
- (M) Da je veći čovjek ako ima oružje.
- (Ž) Pod uticajem alkohola, droge.
- (Ž) Zbog pljačke.

- (M) Zbog osvete.
- (Ž) Zbog odbrane (samoodbrane).
- (Ž) Starije generacije počine samoubistvo (svi se slažu da to ne rade mladi).
- (Ž) Nema razloga.
- (Ž) Zbog životne ugroženosti.
- (M) Samoodbrana.
- (M) Treba razmisliti o upotrebi.

Koji sve razlozi mogu motivisati odrasle da upotrijebe oružje?

- (M) Odbrana.
- (M) Osveta.
- (M) Na samog sebe.
- (Ž) I samoubice to urade pod dejstvom droge.
- (Ž) Osveta, samoodbrana.
- (Ž) Da odbrani-osveti sestru.
- (Ž) Osveta.
- (M) Samoodbrana, osveta.
- (Ž) Iz svađe, samoodbrane.
- (Ž) Pod uticajem droge.
- (Ž) Svađa, dokazivanje.
- (M) Pod uticajem alkohola.
- (Ž) Kriminalne radnje, npr. kad nekome treba droga.
- (Ž) Da primoraju nekoga da nešto uradi.

3 List za evaluaciju (ispunjavaju djeca id 15-18 g.)

Da li ste se u toku rada u grupi mogli slobodno saopstiti švoje mišljenje?

- Da, u potpunosti .
- Da.
- Da.

Kako ste se osjećali u toku razgovora u grupi?

- Slobodno.
- Super.

Kako bi opisali klimu u grupi u toku vodjenja razgovora?

- Bili smo vrlo zainteresovani za ovu temu i svi vrlo uključeni.
- Ok.
- Pa, opisao bih potpuno prijatno - rad i razgovor.

Šta je, po većem mišljenju, trebalo uraditi na drugačiji nacin?

- Ništa posebno. Jedino, da je bio neko od roditelja da saopšti neko svoje mišljenje.²
- Sve je ok!
- Dodati više tema.
- Mislim da je sve u redu.
- Ništa.
- Mislim da ništa nije trebalo uraditi na drugačiji način, jer je sve uradjeno na veoma dobar i profesionalan način.

Koja tema (od ponudjenih) za razgovor je za vas bila posebno interesantna?

- Nesto u vezi narkotika, alkohola i nikotina .
- Sve.

Da li postoji neka tema za koju ste posebno zainteresovani, a tice se mladih i oružja?

- Dodao bi i drogu.

² Djeca nisu bila obaviještena o radu fokus grupe sa roditeljima .

4 Pitanja za facilitatora i kofacilitatora

Kakva je po vašem mišljenju bila atmosfera u grupi u toku vođenja grupne diskusije?

Malo je u početku bila stegnuta atmosfera, vjerovatno što djeca nijesu navikla na ovakav način rada, a i desio se nemio slučaj kada je njihov vršnjak ubijen hladnim oružjem. Kasnije su se otvorili i atmosfera je na kraju bila podsticajna za iznošenje raznih stavova mladih o ovoj problematici.

Kako su teme za razgovor (vodeća pitanja) bile prihvaćene od strane djece (roditelja)?

Odlično su prihvaćene teme za razgovor, i bili su živo zainteresovani za ovu problematiku.

Koje je pitanje (tema) razvilo najveću diskusiju u toku razgovora u grupi?

Motivi, koji navode mladi i odrasli, da upotrijebe oružje je nešto što je privuklo najviše njihovu pažnju.

Da li je bilo pitanja koja su bila malo interesantna za članove grupe?

Sva su pitanja bila interesantna, neka manje, neka više, ali neinteresantnih pitanja nije bilo.

Koji je lični utisak facilitatora (kofacilitatora) o grupnoj dinamici, odnosno u desavanjima u grupi?

Sve je proteklo u najboljem redu.

Facilitator : Radoje Novović

Kofacilitator: Dijana Popović Gavranović

Anex D- Fokus grupa 4

1 Fokus grupa 4 - roditelji mladih od 15-18 g.

Datum: 13.10.2006. godine

Škola: Mašinska škola – Nikšić

Vrijeme trajanja fokus grupe: 90 minuta

Cilj fokus grupe: Na osnovu razgovora utvrditi stavove roditelja prema oružju, odnosno, stavove prema posjedovanju, nošenju i upotrebi oružja, razviti diskusiju u tolerantnom duhu, stvoriti atmosferu da mogu slobodno da iskažu svoj stav i uvjerenje, ma kakvo ono bilo. Isto tako je bilo važno dobiti sliku o značaju oružja u svakodnevnom životu i procijeniti potrebe eventualnog preventivnog programa.

Voditelj i zapisničar fokus grupe: Radoje Novović i Dijana Gavranović – Popović.

2 Bilješke sa diskusije u toku fokus grupe roditelja učenika srednje Mašinske škole – Nikšić.

Vodeća pitanja za diskusiju:

Da li mislite da postoji bilo kakav razlog zbog kojeg treba omogućiti mladima da posjeduju oružje?

- Ne postoji nikakav razlog (polovina roditelja ove grupe-i žene i muškarci).
- (M) Treba imati neku vrstu oružja u svojoj kući.
- (M) Pa, tradicija je da se nosi oružje.
- (Ž) Samo lovci treba da imaju oružje.
- (M) Neko dobije poklon (trofej).
- (M) Svaka kuća ima pištolj.

Da li smatrate da odrasli mogu imati bilo kakvih razloga da posjeduju oružje u svojim kućama?

- (svi) Mlade ne treba usmjeravati na to da je dobro imati oružje u kući.
- (Ž) Ako se i drži oružje u kući ono treba da je van vidokruga mladih.

Šta mislite o tome da li postoji bilo kakav razlog da mladi u svom svakodnevnom životu nose neku vrstu oružja?

- (svi) Ni profesionalci ne bi trebalo da nose oružje - policajci, vojnici, obezbjeđenje i slične profesije.

Da li odrasli imaju bilo kakav razlog da nose oružje u svom svakodnevnom životu?

- (svi) Ne postoji nijedan razlog zbog čega bi odrasli nosili oružje.

Da li smatrate da odrasli mogu imati bilo kakvih razloga da posjeduju oružje u svojim kućama?

- (svi) Nema razloga.
- Najčešće je to pod uticajem alkohola i droga (dvije žene).
- (Ž) Mladi sa oružjem važni i mangupi u svom društvu.
- (Ž) Tako su uzor mnogim mladim ljudima.
- (M) Uspješniji su kod cura.
- Pod uticajem vršnjaka (dva oca).
- (M)... i zbog popustljivosti policije prema pojedincima koji otvoreno nose oružje pa se na njih ugledaju i ostali mladi.
- Oružje se nosi zbog krađa i kriminalnih djela (dva oca).

Koji sve razlozi mogu motivisati odrasle da upotrijebe oružje?

- (M) U novije vrijeme zbog uticaja politike.
- (M) Ljudi nose oružje zbog podijeljenosti crnogorskog društva na Srbe i Crnogorce.
- (M) i (Ž) Pod uticajem alkohola i droge.
- Zbog krvne osvete, ljutnje, svadja...(dva muškarca).
- (Ž) Nedostatak toelerancije iz raznih razloga.
- (M) Mogli bi o tome pričati dva dana.

3 List za evaluaciju (ispunjavaju roditelji mladih od 15-18 g.)

Da li ste se u toku rada u grupi mogli slobodno saopstiti švoje mišljenje?

- Da.
- Da.

- Da.
- Da.
- Da.
- Svakako.
- Da.
- Da.
- Morate biti elastični da bi učestvovali u bilo kojoj grupi za razgovor. Inače, svako kruto učestvovanje dovelo bi do sukoba.

Kako ste se osjećali u toku razgovora u grupi?

- Odlično.
- Sve je bilo odlično, samo da se više čujemo.
- Lijepo.
- Dominantno.
- Prijatno.
- Relaksirano.
- Pa, odlično.
- Slobodno i normalno.

Kako bi opisali klimu u grupi u toku vođenja razgovora?

- Topla, prijateljska.
- Opusteno.
- Prijateljski.
- Prijatno.
- Demokratska atmosfera u grupi.
- Super.
- Veoma normalno.

Šta je, po vašem mišljenju, trebalo uraditi na drugačiji način?

- Sve je u redu.
- Sve je bilo u redu.
- Sve je bilo u redu.
- Pa nije nista.
- Veoma sam zadovoljan ovakvim načinom vođenja razgovora.

Koja tema (od ponudjenih) tema za razgovor je za vas bila posebno interesantna?

- Motivima odraslih da koriste oružje.
- Sve.
- Kako zaštititi djecu od toga.
- Razlozi za upotrebu oružja od strane maloljetnika.
- Svaka tema je bila interesantna. Zaključak: treba zabraniti nošenje oružja .
- Sve.
- Pa, interesantna tema je zašto mladi nose oružje.
- Sve su teme interesantne.

Da li postoji neka tema za koju ste posebno zainteresovani, a tiče se mladih i oružja?

- Neka vrsta prevencije.
- Zabraniti posjedovanje oružja .
- Po meni, razgovor je bio veoma iscrpan (nema predloga).
- Treba im oduzeti oružje po svaku cijenu.
- Sve smo obradili (ne bih istakao nijednu posebno).

4 Pitanja za facilitatora i kofacilitatora

Kakva je po vašem mišljenju bila atmosfera u grupi u toku vođenja grupne diskusije?

Početna nelagoda i ustručavanje, nakon koje se postepeno razvila odgovarajuća grupna diskusija, uz slobodno iskazivanje stavova i prijedloga, kao i povezivanje s aktuelnim događajima.

Atmosfera je bila dosta dobra, u početku su više pričali muškarci ali su se vrlo brzo uključile i žene. Diskusija je bila konstruktivna i dosta živahna.

Kako su teme za razgovor (vodeća pitanja) bile prihvaćene od strane roditelja?

Dobro. Odlično su prihvaćene teme za razgovor i bili su živo zainteresovani za ovu problematiku.

Veoma dobro.

Koje je pitanje (tema) razvilo najveću diskusiju u toku razgovora u grupi?

Motivi za korišćenje oružja.

Motivi koji navode mlade da koriste oružje, kao i zabrinutost šta nam donosi bliska budućnost

Da li je bilo pitanja koja su bila malo interesantna za članove grupe?

Ne.

Takvih pitanja u okviru ove problematike, koja je malo zaokupljala pažnju roditelja, nije bilo.

Koji je lični utisak facilitatora (kofacilitatora) o grupnoj dinamici, odnosno, u dešavanjima u grupi?

Grupa se podijelila na pola, tako što su učesnice zauzele jedan dio prostora, a učesnici drugi, a jedan učesnik na najudaljenije mjesto. Učesnice su uvijek čekale da učesnici iznesu svoj stav. Jedan učesnik je zauzeo dominantnu ulogu, što su ostali prihvatili. Uz pomoć facilitatora i kofacilitatora svi su učestvovali u grupnoj diskusiji. Svi roditelji su insistirali da je Nikšić specifična sredina, gdje se "sve završava", pa niko ni za šta ne odgovara (droga, kriminal). Takođe su saopštili da u Nikšiću ima najviše maloljetnika koji vrše krivična djela. Bilo je sve u najboljem redu i mislimo da su zainteresovani za neku vrstu preventivnih programa za mlade

Facilitator: Dijana Popović-Gavranović

Kofacilitator: Radoje Novović

5 Generalna opservacija škola

Broj učenika: 415 (ne ispunjavaju uslove za zapošljavanje pedagoga zbog broja učenika)

Broj nastavnog osoblja: 61

Zabilježiti napomene, odnosno listu svih opservacija za koje mislite da su relevantne za razumijevanje situacije i interpretiranje podataka.

Dva nastavnika, koja dopunjavaju normu vršeći poslove pedagoga, bila su veoma zainteresovana da prisustvuju fokus grupi učenika (tražili su da prisustvuju), što nismo dozvolili objasnivši da bi to moglo uticati na slobodno iskazivanje stavova učenika. Objasnjeni su im ciljevi istraživanja i ponuđeno da učestvuju u fokus grupi roditelja, kao roditelji, što su odbili rekavši da moraju da idu kući (fokus grupa roditelja je bila u 18:30).

Djeca su rekla da su dva učenika četvrtog razreda rekla da neće doći.

Iz razgovora s pomoćnikom direktora škole:

-Dešava se da djeca nose u školu nož, šrafciğer, vatreno oružje ne nose, potuku se (ove školske godine manje nego prošle, u istom vremenskom periodu)

- Potrebni su preventivni programi u vezi naoružanja-bolje je djecu upoznati, nego da budu radoznala, da spoznaju posljedice.

Facilitator & kofacilitator: Radoje Novović, Dijana Popović-Gavranović

Datum: 13.10.2006. godine

Anex E - Fokus grupa 5

1 Fokus grupa 5 - mladi od 15-18 g.

Datum: 18.10.2006. godine

Škola: gimnazija

Mjesto: Cetinje

Vrijeme trajanja fokus grupe: 80 minuta

Cilj fokus grupe: Istražiti, ispitati karakteristike stavova djece i mladih prema oružju (prema posjedovanju, nošenju i upotrebi oružja).

Voditelj i zapisničar fokus grupe: Dijana Popović-Gavranović

2 Bilješke sa diskusije u fokus grupi mladih uzrasta od (14) 15-18 godina-uzrast I, II, III i IV razreda gimnazije u Cetinju.

Vodeća pitanja za diskusiju:

Da li mislite da postoji bilo kakav razlog zbog kojeg treba omogućiti mladima da posjeduju oružje?

- Ne, sve djevojčice i dječaci.
- (M) Ne, samo ako polože lovački ispit (može se polagati s 15 godina).

Da li smatrate da odrasli mogu imati bilo kakvih razloga da posjeduju oružje u svojim kućama?

- (M) Svaka kuća ima oružje, da se brane.
- (M) Kako će se riješiti ubistvo iz Herceg Novog (ubistvo čitave porodice od strane trećeg lica)? Kod nas svi slobodno šetaju.
- (M) Drogaši u Cetinju kucaju noću na vrata, krađu, potrebno je oružje zbog samoodbrane.
- (M) Zbog veselja: Božić, slave, rođendani.
- (Ž) Ne treba, ali je prisutno.
- (M) To je tradicija, da se tako vesele.
- (M) Tri metka kad se rodi sin, to se mora.
- (M) Da, na svadbama.
- (Ž) Ne treba, sve se može bez oružja, dogovorom.
- Svi smatraju da je potrebno zbog samoodbrane.
- (M) Institucije ne funkcionišu na Cetinju, policije nema, svi (počinioci krivičnih djela) su na slobodi.

Šta mislite o tome da li postoji bilo kakav razlog da mladi u svom svakodnevnom životu nose neku vrstu oružja?

- Ne, svi.
- (M) Šta će mi pištolj, da ga ja nosim, kad ga nosi drug do mene.

Da li odrasli imaju bilo kakav razlog da nose oružje u svom svakodnevnom životu ?

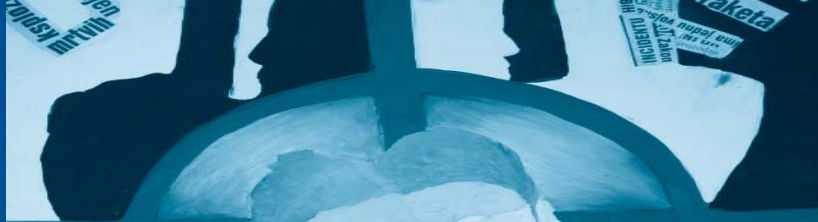
- (svi) Ni mladi ni odrasli.
- (Ž) Da učine da djeca ne mogu da dođu do oružja.

Koji sve razlozi mogu motivisati mlade da upotrijebe oružje?

- (M) Droga.
- (M) Kućno vaspitanje.
- (M) Živci.
- (M) Krvna osveta (u Cetinje se na gleda da li su mladi ili odrasli kad je krvna osveta u pitanju).
- (M) Obračun porodica.
- (M) Uticaj društva.

Koji sve razlozi mogu motivisati odrasle da upotrijebe oružje?

- (M) Bilo je primjera (ranije) da profesor stavi pištolj na katedru, a drug preko pištolja zabije nož.
- (M) Kad su umno oboljeli.
- (M) Krvna osveta.
- (M) O razlozima se stalno piše u novinama.

3 List za evaluaciju (ispunjavaju mladi od 15-18 g)

Da li ste se u toku rada u grupi mogli slobodno saopštiti švoje mišljenje ?

- Da, u potpunosti .
- Da.
- Da.

Kako ste se osjećali u toku razgovora u grupi?

- Slobodno.
- Super.

Kako bi opisali klimu u grupi u toku vođenja razgovora?

- Bili smo vrlo zainteresovani za ovu temu i svi so bili vrlo uključeni.
- Ok.
- Pa, opisao bih potpuno prijatno i rad i razgovor.

Što je, po vašem mišljenju, trebalo uraditi na drugačiji način?

- Ništa posebno, jedino, da je bio neko od roditelja da saopšti neko svoje mišljenje.³
- Pa, posebno me zainteresovala tema o tome da li ima razloga da mladi upotrijebe oružje.

Koja tema (od ponudjenih) tema za razgovor je za vas posebno interesantna?

- Nešto u vezi narkotika, alkohola i nikotina.
- Sve.

Da li postoji neka tema za koju ste posebno zainteresovani, a tiče se mladih i oružja?

- Dodao bi i drugu .

4 Pitanja za facilitatora i kofacilitatora

Kakva je, po vašem mišljenju, bila atmosfera u grupi u toku vođenja grupne diskusije?

Učesnici nisu bili aktivni, osim nekoliko pojedinaca, a grupa je prihvatila njihovu dominantnu ulogu. Svi su pažljivo slušali, mada su se, povremeno, međusobno šalili i smijali, ali nisu htjeli iznijeti što je uzrok smijeha.

Kako su teme za razgovor (vodeća pitanja) bile prihvaćene od strane djece?

Teško ih je bilo podstaći na grupnu diskusiju. Za njih su najprihvatljiviji odgovori bili „da“ i „ne“.

Koje je pitanje (tema) razvilo najveću diskusiju u toku razgovora u grupi?

Kod svih pitanja bilo ih je teško podstaći na grupnu diskusiju, a najčešći odgovori su bili „da“ i „ne“.

Da li je bilo pitanja koja su bila malo interesantna za članove grupe?

Nije bilo odgovora.

Koji je lični utisak facilitatora (kofacilitatora) o grupnoj dinamici, odnosno u dešavanjima u grupi?

Izdvojilo se nekoliko učesnika, mladića, koji su uglavnom odgovarali na postavljena pitanja, a grupa je prihvatila njihove odgovore. Djevojčice su bili pasivni posmatrači, a na podsticanje, insistiranje voditelja, uglavnom su davale kratke odgovore ili ponavljali odgovore koji su prije njih izrečeni. Na pitanje voditelja „da li im je tema nezanimljiva ili im nešto, možda, ne odgovara“, svi učesnici su odgovorili da im je tema zanimljiva, da je sve u redu, da su umorni, a jedan šaljivdžija i da je gladan. Svi su na početku radionice pitali da li mogu pismeno da odgovore.

Facilitator: Dijana Popović-Gavranović

³ Djeca nisu bila obaviještena o radu fokus grupe sa roditeljima .

Anex F - Fokus grupa 5

1 Fokus grupa 5 - roditelji mladih od 15-18 g.

Datum: 13.10.2006. godine

Prisutno: 8 roditelja

Škola: Gimnazija

Mjesto: Cetinje

Vrijeme trajanja fokus grupe: 90 minuta

Cilj fokus grupe: Na osnovu razgovora utvrditi stavove roditelja prema oružju, odnosno stavove prema posjedovanju, nošenju i upotrebi oružja.

Voditelj i zapisničar fokus grupe: Radoje Novović i Dijana Gavranović – Popović.

2 Bilješke sa diskusije u toku fokus grupe roditelja učenika srednje škole – Cetinje.

Da li mislite da postoji bilo kakav razlog zbog kojeg treba omogućiti mladima da posjeduju oružje?

- Ne postoji nijedan razlog zbog koga bi trebalo držati oružje u svojoj kući (većina roditelja).
- (M). Radi lične sigurnosti i da bi spasio sebi život ili svoju porodicu treba imati oružje.
- (M) Pored toga, oružje ne treba staviti u kuću.
- (M) Otac: ne slažem sa podatkom da je Cetinje grad po najvećem broju fizičkih napada lakim oružjem.

Mislite li da djecu i mlade treba usmjeravati na to da je dobro imati oružje u svojoj kući?

- Djecu i mlade ni u kom slučaju ne treba usmjeravati na to da je dobro imati oružje u svojoj kući (svi)
- Oružje u kući, treba ga dobro sakriti i o tome ne pričati sa ukućanima (ovo je mišljenje dva oca).

Šta mislite o tome da li postoji bilo kakav razlog da odrasli u svom svakodnevnom životu nose neku vrstu oružja?

- (Ž) Žene ni u kom slučaju ne bi trebalo da nose oružje, jer one sukobe treba da rešavaju lijepom riječju, a i generalno.
- (Ž) Oružje ne treba nositi u svakodnevnom životu.
- (Ž) Ne treba gledati ni akcione filmove, jer oni samo mogu da budu povod za korišćenje oružja, a naročito mogu da budu negativni uzor za mlade.
- (M) ukazuju da zbog lične sigurnosti i profesionalci treba da nose oružje u svakodnevnom životu (dva oca).
- Ima razloga da se nosi oružje u svakodnevnom životu ali da ga one lično ne bi nosile (dvije majke).
- Smatram da (iako on ne nosi oružje), zbog novokomponovanih Crnogoraca koji su laki na obaraču. Nema više fer obračuna šakama. Zbog toga treba možda nositi oružje. I dalje smatra da svi nose oružje osim onih koji to treba da nose.
- (M) Zbog lične sigurnosti treba ga nositi.

Da li mladi imaju bilo kakav razlog da nose oružje u svom svakodnevnom životu?

- Mladi nemaju nijedan razlog da nose oružje (svi).

Koji sve razlozi mogu motivisati mlade da upotrijebe oružje?

- Postoje raznorazni motivi koji navode mlade da nose oružje (svi).
- (Ž) Jedna majka smatra da ne treba da postoji nijedan motiv kod mladih da upotrijebe oružje i da, prosto, ne mogu da zamislim tu situaciju. Sve zavisi od kućnog vaspitanja, mada, često su i roditelji nemoćni a i društvo u cjelini.
- (M) Treba da se vodi zakonski restriktivna politika oko nošenja oružja, odnosno da kazne budu stroge za mlade a i njihove roditelje. Takođe, smatra da je mnogo motiva koji navode mlade da upotrijebe oružje a da je najčešći razlog „neživljenost mladih“.
- (M) Uviđam veliki uticaj televizije na motivisanje mladih u mnogo čemu pa i na upotrebu oružja.
- (M) Veći problem za mlade tv-emisije nevaspitanog sadržaja nego oružje.
- (Ž)... „nenormalno da mladi na ekskurzijama prije kupuju bezbol palice nego majice, dresove ili druge artikle u prodavnicama sportskog sadržaja“.
- Kada je riječ o razlozima zbog koga odrasli upotrebljavaju oružje mislimo da ih ima više.
- (Ž)... tradicionalizam kod Crnogoraca a i lovci ga u lovu koriste.
- (Ž) Kada bi mi život bio u pitanju ili život moje porodice, onda ne bih razmišljala da ga u samoodbrani upotrijebim. Inače sam miroljubiva i prijateljski nastrojena.

- (M)...u kriznim situacijama kada je život u pitanju, čovjek se samo na sebe može osloniti.
- (M) Poželjnije je da se organizuju ovakvi sastanci jer ima važnijih tema od ove .

Koji sve razlozi mogu motivisati odrasle da upotrijebe oružje?

- (M) To se dešava u novije vrijeme zbog uticaje politike, odnosno zbog podijeljenosti crnogorskog društva na Srbe i Crnogorce, zatim pod uticajem alkohola i droge.
- (M) Zbog krvne osvjete, ljutnje, svađe, nedostatka tolerancije i raznoraznih razloga, kako reče jedan „mogli bi o tome pričat dva dana“.

3 List za evaluaciju (ispunjavaju roditelji mladih od 15-18 g.)

Da li ste se u toku rada u grupi mogli slobodno saopštiti svoje misljenje?

- Svi - Da.

Kako ste se osjećali u toku razgovora u grupi?

- Sasvim korektno.
- Sasvim dobro.
- Prijatno.
- Vodjenje i sastav grupe vrlo prijatni, ali je neprijatno zbog teme.
- Prijatno.
- Korisno.

Kako bi opisali klimu u grupi u toku vodjenja razgovora?

- Topla i prijatna.
- Korektna.
- Iskrena i korektna.
- Prijatno.
- Normalno.
- Dobra.
- Prijatna.
- Povoljna.

Šta je, po vašem mišljenju, trebalo uraditi na drugaciji nacin?

- Ništa.
- Spojiti djecu i roditelje.Smatram da bi cilj bio bolji da bi donekle saznali njihovo mišljenje.
- Sve je podnošljivo.

Koja tema (od ponudjenih) tema za razgovor je za vas bila posebno interesantna?

- Tema za vodje razgovora je bila vezana za oružje.
- Koji su motivi zbog kojih djeca upotrebljavaju oružje.
- Sve je podjednako važno.
- Radionice o alkoholu i drogi kao i odnos učenika i roditelja.
- Prosječno sve.
- Motivi zbog kojih odrasli nose oružje.

Da li postoji neka tema za koju ste posebno zainteresovani, a tiče se mladih i oružja?

- Ne.
- Sve je podjednako interesantno i bitno.
- Ne posebno.
- Ne.
- Život i rad u školi.
- Zakonska regulativa.

4 Pitanja za facilitatora i kofacilitatora

Kakva je po vašem mišljenju bila atmosfera u grupi u toku vodjenja grupne diskusije?

Atmosfera je bila tolerantna, diskusija živa, jedino je na početku radionice bila neprijatna scena, kada je jedna roditeljka napustila radionicu, jer je tema pogađa zbog nedavnog tragičnog događaja u porodici (sestrić ubio ujaka). Posle je je sve proteklo u najboljem redu.

Kako su teme za razgovor (vodeća pitanja) bile prihvaćene od strane roditelja?

Tema je bila izuzetno prihvaćena od strane roditelja jer je to nešto što jako zaokuplja njihovu pažnju, pošto su zabrinuti u kakvom ambijentu odrastaju njihova djeca. Jedino, jedan roditelj je smatrao da ovo i nije bilo baš najurgentnije, već pedagogi i psiholozi imaju važnijih stvari da pokreću sa roditeljima a koje su vezane za djecu.

Koje je pitanje (tema) razvilo najveću diskusiju u toku razgovora u grupi?

Mislimo da su to pitanja vezana za motive držanja oružja u kući i motivi upotrebe oružja mladih.

Da li je bilo pitanja koja su bila malo interesantna za članove grupe?

Nije bilo takvih pitanja.

Koji je lični utisak facilitatora (kofacilitatora) o grupnoj dinamici, odnosno o dešavanjima u grupi?

Bilo je sve u najboljem redu, atmosfera i diskusija je omogućila svakom da iskaže svoj stav.

Kofacilitator: Radoje Novović

5 Generalna opservacija škola

Broj djece: 365 (13 odjeljenja)

Broj profesora: 22 redovna i 7 profesora koji dolaze iz drugih škola

Zabilježiti napomene, odnosno listu svih opservacija za koje mislite da su relevantne za razumijevanje situacije i interpretiranje podataka:

Padagog škole je zakazao istovremeno radionicu za djecu i radionicu za roditelje, tako da sam ja održala radionicu s djecom, a Radoje s roditeljima (koji su stigli prije vremena, cijenili smo da ne bi bilo u redu da im kažemo da sačekaju 90 minuta). Takođe, pedagog je na radionicu pozvao petnaestoro djece, očekujući da neki neće doći (došli su svi).

Iz razgovora s pedagogom škole: zadnjih nekoliko godina u školi nema problema s oružjem, a što se tiče preventivnih programa i „da“ i „ne“.

Facilitator: Dijana Popović-Gavranović

Datum: 18.10.2006. godine

SEESAC

South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse
for the Control of Small Arms and Light Weapons

Internationalni Brigada 50, 11 000 Beograd, Srbija
Tel. (+381) (11) 344 6353 / Fax: (+381) (11) 344 6356
URL: www.seesac.org / Email: info@seesac.org